

ב"ה

קונטרס מאמר לראש השנה

ערוך מתוך מאמרי כ"ק מרן רבינו שליט"א

פרק א' - יו"ט של ראש השנה
פרק ב' - נשמת חיים
פרק ג' - נעשה אדם
פרק ד' - להתייצב על ה'
פרק ה' - תקעו בחודש שופר
פרק ו' - דור המבול
פרק ז' - דור הפלגה
פרק ח' - זכרון ליום ראשון

יו"ל על ידי
מכון תולדות יהודה סמיטשין
להוצאת ספרי כ"ק מרן רבינו שליט"א

נערך מחדש עם הוספות חשובות
ראש השנה תשפ"ג לפ"ק

מהדורת פרענקל

כל הזכויות שמורות
למכון להוצאת הד"ת ושיעורים
שע"י קהל תולדות יהודה דתלמידי סטיטשין

Mailing Address:

1465 61st St.

Brooklyn N.Y. 11219

Tel. 718.438.0032 #202

Fax: 718.689.1016

e-mail: toldosyehuda@thejnet.com

נסדר ע"י:

ישר
Publishing & Production
718.484.2189

מהדורת פרענקל

ברכות מאליפות נביע אל כבוד מעלת ידידנו הנכבד הרב החסיד הנעלה, אציל הנפש ויקר הרוח, איש תבונות ורב חמודות, אוהב תורה ומוקיר רבנו, מקים עולה של תורה וחסד ולבו ער לכל דבר שבקדושה, העומד לימינו תדיר בלב ונפש חפ"צה

הנגיד המפואר

הר"ר משה שמואל פרענקל שליט"א

וזוגתו מנב"ת תחי'

אשר זכה להתעטר ב'כתרה של תורה'

לעילו נשמת אביו

הרה"ח מו"ה רבי יואל ב"ר יהושע ז"ל
נלב"ע ד' טבת תשנ"א

ולע"נ חמותו האשה החשובה

מרת יוא"א ב"ר אברהם שלמה ע"ה

נתגדלה כבת אצל הרה"ק רבי אליעזר זוסיא זצוק"ל
אדמו"ר מסקולען

אשת הרה"ג שמואל אהרן צין שליט"א
נלב"ע כ"ו אדר ב' תשפ"ב

יהא רעוא קדם אבוהון די בשמיא שירעפו עליו טללי שפע וברכות שמים מעל, ומאוצרו הטוב יברכהו ה' ברוב עושר ואושר כל הימים, ויזכה לראות בנים חיים וקיימים לעבודתו ית"ש, ויזכה לראות ברכה בעמלו וברכת התורה תלווהו בכל אשר יפנה, ויזכה להמשיך בפעולותיו הברוכים לתורה ולחסד בנשיאות חן בעיני אלוקים ואדם מתוך רוב אונים ואמץ כח במנוחה ושלווה נכונה עדי ביאת ינון בב"א.

מאמר לראש השנה

פרק א'

יום טוב של ראש השנה

ראש השנה הוא כנגד אדם הראשון – וממילא יש לכל
מין האדם שייכות ליום זה

הטור (א"ח סי ט"ז) סידר את שלושת הרגלים כנגד האבות הק', וכתב 'שהמועדים נתקנו כנגד אבות, פסח כנגד אברהם דכתיב (בראשית יב, ו) לושי ועשי עוגות, ואותו היום פסח היה. שבועות כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק (פיקי דר"א פל"א). סוכות כנגד יעקב דכתיב (שם לג, יז) ולמקנהו עשה סוכות, עכ"ל.

והנה ראש השנה הוא מועד שרשי מאד שבו עוסקים בשרשי הבריאה וכדלהלן, והוא כנגד השורש של שלשת האבות, דהיינו שהוא מכוון נגד אדם הראשון שנברא ביום הזה, וכמו שאומרים 'זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון', שפירושו חז"ל (ראש השנה כ"ז ע"א) על יצירת אדם הראשון שהיתה בראש השנה, ובמדריגה זו, שהיא מדריגת אדם הראשון קודם החטא, אנו עומדים בכל שנה ושנה ביום ראש השנה.

ומאחר שיו"ט זה הוא כנגד אדם הראשון שהוא אב וראש גם לכל הגויים, ע"כ גם להם יש שייכות ביום זה, שגם הם נידונים בו כדברי חז"ל (שם ט"ז ע"א) 'כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון'. ואילו הדין של שאר המועדים, שגם הם ימי דין וכדאי' במשנה (שם) 'בפסח נידונין על התבואה' וכו', אינו אלא לישראל, ורק להם יש שייכות עם הדין הנעשה בשאר המועדים. וכמו כן מצינו במשנה (שם ב' ע"א ונגמ' דף ט' ע"א) שאת שנות מלכי אומות העולם מונים מתשרי, ולמלכי ישראל מניסן, והיינו נמי מטעם הנ"ל, כי מאחר שהתחדשות של העולם בראש השנה אינה מיוחדת רק לישראל וגם לגויים יש שייכות לכך, ממילא נמשכת יניקה למלכות של מלכי העכו"ם מן המלכות של הקב"ה המתחדשת בראש השנה.

[אמנם עדיין צריכים לברר מי הם באמת העומדים במדרגת ה'אדם' שבשבילו אכן נברא העולם, ומי הם שאינם מתייחסים למדרגה זו אף שהם 'בני אדם', אלא ל'אדם בליעל' שנתערב באדם הראשון בחטא עץ הדעת, ועל זה היא כל עבודתנו בחודש תשרי, לברר מי הוא האדם האמיתי שאכן מתייחס אל אדם הראשון. אך ביסודי הדברים יש לכל הגויים איזו שייכות ליו"ט זה מפני שהוא כנגד אדם הראשון].

תכלית כל הבריאה היא האדם – ולכן עיקר הדין בראש השנה הוא עליו

והנה האדם הוא היצירה המעולה ביותר מכל הנבראים, וכל הבריאה כולה נבראה בשבילו. ומהאי טעמא חזינן שהגם שהבריאה כבר התחילה להיבראות ביום כ"ה אלול, מ"מ עיקר התחדשות הבריאה בכל שנה - וגם הדין והמשפט עליה - הוא ביום ראש השנה. כי מאחר שתכלית כל הבריאה שהוא האדם נברא ביום א' תשרי - ראש השנה שהוא היה יום הששי, על כן כל הבריאה כולה נידונה ומתחדשת ביום בריאתו. ולא עוד אלא שכל עיקר הדין על הבריאה כולה אם יחדש אותה הקב"ה לשנה נוספת תלוי היא ג"כ במעשי בני האדם, כי בזה שזוכים בדין בראש השנה מכח מעשיהם של השנה שעברה, עי"ז מחדש הקב"ה את הבריאה לשנה נוספת. ונמצא שכל התחדשות הבריאה היא תלויה באדם דוקא, מפני שהוא תכלית כל היצירה והכל נברא בשבילו, ולכן התחדשות הבריאה בכל שנה תלויה במעשיו.

וביותר נאמר, דהנה מאחר שהאדם הוא תכלית היצירה וכל הבריאה כולה תלויה היא בבריאת האדם, א"כ כאשר בא הקב"ה לשפוט את הארץ בראש השנה, הגם שבוודאי פשטות המשפט הוא על כל הבריאה כולה אם תתחדש שוב לשנה נוספת, אך מ"מ שורש כוונת הדין ועיקר הנידון הוא על 'יצירת האדם דווקא, והדין בראש השנה הוא אם הקב"ה יחדש שוב את הנברא הנקרא 'אדם' שבשבילו אכן נברא כל העולם כולו, וכל הדין ביום ראש השנה וכל הקטרוגים המתעוררים ביום הזה וכו' הם דווקא על 'אדם' זה שבו תלויה בריאת כל העולמות.

כי באמת 'אדם' זה הוא מין בריאה מחודשת מאד, ויש ביצירתו הרבה חידושים נפלאים עד שהפסוק אומר עליו (בראשית ט, ו) 'כי בצלם אלקים עשה את האדם', כי הוא בבחי' דוגמא דלעילא ממש כמו שיתבאר בהמשך המאמר בעז"ה. וחידוש זה גורם שיהיו מניעות גדולות על בריאתו וכמו שיתבאר להלן, וכפי גודל החידוש בעצם יצירת האדם, כמו כן ובחוזק זה יהיו ג"כ ההתנגדות והקטרוגים על כך. וזוהי העבודה הגדולה שבימים אלו, להשתיק ולהמתיק את הקטרוגים המתעוררים על הנברא הנכבד הזה הנקרא 'אדם' ולהצדיק את בריאתו.

ומעתה קודם שנבוא לבאר את גודל החידושים שנעשו בבריאת האדם, ואת הקטרוגים המתעוררים על זה בכל שנה, נתבונן מעט תחילה בעצם מהות נפש האדם, ונשתדל לעמוד במקצת על הסוד הנפלא של יצירה זו שהינו 'חלק אלוק ממעל', ומשם נשוב לבאר בעז"ה את הנוגע לעניינינו בענין הדין בראש השנה על בריאת האדם.

קיצור הפרק

שלשת הרגלים הם כנגד שלשת האבות, וישראל לבדם נידונים בהם / ראש השנה הוא כנגד אדם הראשון שנברא בו ביום, ולכן יש לו שייכות גם לגויים וגם הם נידונים בו / האדם הוא תכלית כל הבריאה ולכן התחדשות הבריאה והדין שיש על כך הם ביום בריאת האדם / פנימיות הדין של ראש השנה היא על יצירת האדם' דווקא שהוא נברא מחודש מאד

פרק ב'

נשמת חיים

האדם כלול משתי יצירות; גוף ונשמה. גוף - יצירה של יום הששי - בחי' 'ויאמר אלקים', נשמה - יצירה של יום השביעי - בחי' 'ויפח באפיו נשמת חיים'

הנה נאמר בתורה בענין יצירת האדם (בראשית ב, 1) 'וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים', ודרשו חז"ל (בראשית רבה י"ד ה, וכו"ו זרע"י עט) שנברא האדם בשתי יצירות, יצירה בעוה"ז ויצירה לעוה"ב. והם יצירת הגוף ויצירת הנשמה, יצירה חיצונית ויצירה פנימית.

ונבוא לבאר ענין שתי יצירות אלו. דהנה יצירת הגוף, היא יצירה גשמית הנעשית ע"י כח מאמר 'נעשה אדם', וכמו שכל מעשה בראשית נבראו ע"י עשר אמירותיו ית' וכמו שנאמר כסדר 'ויאמר אלקים', כן האדם נברא ע"י המאמר 'ויאמר אלקים נעשה אדם'. אמנם כל זה הוא רק חלק אחד שלו, ובנוסף לכך היתה לאדם ג"כ יצירה רוחנית שעליה הוסיף הפסוק ואמר 'ויפח באפיו נשמת חיים', שהיא דרגה המיוחדת לאדם שלא מצינו כזאת בכל מעשה בראשית, כי 'ויפח באפיו נשמת חיים' היא נפחת הנשמה שהיא חלק אלוק ממעל, וכמו המשל מנפחת האדם המובא בתניא (פ"ג) 'שכל הנופח - מתוכיותו ומפנימיותו נופח' מפני שהנשימה היא חיותו של האדם, וכן נפחת ה'נשמת חיים' היא פנימיות חיות אלוקות, וממנה נעשתה יצירת הנשמה של האדם. ואופן יצירה זו של הנשמה שהוא חלק אלוק ממעל הוא למעלה מאופן בריאתם של כל מעשה בראשית שהיתה ע"י מאמרות^א, כי המאמרות הם כמשל דבר שכלי שאפשר לבראו בדיבור, אבל הנשמה היא בריאה רוחנית ודקה הבאה מפנימיות אלוקות שלא ניתן

א. ואע"פ שגם בעת הדיבור נופח האדם הבל מפנימיותו, מ"מ אין הבל זה נחשב אלא כטפל לגבי עצם הדיבור, כי העיקר הן המילים המתפרשות בדיבור, והבל זה הוא חיצוני לעומת ההבל הבא בנפוחה מפנימיותו.

וביותר עומק, הרי הבל הפה היוצא ע"י הדיבור הוא חיות שיכולים לפרש בדיבור וניתן להסבירו במילים, שזהו כל ענין מעשה בראשית שנבראו בעשרה מאמרות, שכל

כלל לפרש אותה ולהבין אותה ע"י שכל והסברה בדיבור. וזו דרגה המיוחדת של 'ויפח באפיו נשמת חיים', שמצד דרגה זו שונה האדם ומיוחד מכל שאר הנבראים, שיצירתו הוא מפנימיות אלוקות, חלק אלוך ממעל ממש³.

ושתי יצירות אלו שהשתתפו בבריאת האדם, הן מתייחסות לשני ימים, יצירה של יום הששי ויצירה של יום השביעי. היצירה של מאמר 'נעשה אדם', היא כמו כל מעשה בראשית שנבראו בששת ימים ע"י עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, והם בגדר מלאכה של ששת ימי המעשה. אך היצירה של 'ויפח באפיו נשמת חיים' אינה ככל מעשה בראשית שנבראו בעשרה מאמרות, כי יצירה זו אינה בגדר 'מאמר' ולא נאמר בה 'ויאמר' כבכל מעשה בראשית, אלא היא נפיחה מתוכו ומפנימיותו שאינה בגדר 'מלאכה' כלל אלא של 'שביתה ממלאכה', ועל כן היא יצירה המתייחסת ליום השביעי שבו שבת א-ל מכל מלאכתו שע"י העשרה מאמרות. [ואע"פ שגם היצירה של 'ויפח באפיו נשמת חיים' היתה ביום הששי, מ"מ במהותה היא דרגת יצירה של יום השביעי, והיתה ביום הששי לרמוז ולהודיע ענין עמוק מענין התכלותה עם יצירת הגוף, כמו שיתבאר בהמשך בעז"ה].

והנה כנגד שתי יצירות אלו שבאדם, גוף ונשמה, שהם פנימיות וחיצוניות האדם, הם שני הימים של ראש השנה, שהם היו היום הששי והיום השביעי של ימי בראשית. וכן כתב האריז"ל (שע"כ ענין ראש השנה דרוש ז') ששני

נברא נמשך מאיזה מידה וספירה מן העשר ספירות, שהעשר ספירות הם עניינים שניתן להסבירם בדיבורים והם בחי' חיצוניות אלוקות, משא"כ הנפיחה היא חיות פנימית כזה שלא ניתן לפרש אותו כלל בדיבורים, והיא פנימיות אלוקות שלמעלה מכל הסברים, ולית מחשבה תפיסה ביה כלל, ומשם נמשך היצירה של ויפח באפיו נשמת חיים.

ב. והטעם שנברא האדם גם בבחי' 'נעשה אדם' כמו שאר הברואה, הוא מפני שהאדם צריך להעלות את כל הברואה, וע"כ הוא צריך להשתוות להם כדי שיוכלו גם הם להתעלות על ידו.

ג. וז"ל שם: ענין שני ימים דראש השנה מה עניינם, כי הרי נוהגים לעשות שני ימים דראש השנה גם עתה בארץ ישראל משא"כ בשאר הימים טובים, אבל הענין וכו' והוא סוד חיצוניות ופנימיות, וכנגדם הם שני ימים טובים דראש השנה.

הימים של ראש השנה הם כנגד פנימיות העולמות וחיזוניות העולמות, ולפי דברינו היינו בחי' פנימיות וחיזוניות העולמות הנכללים באדם עצמו שנברא בראש השנה. ומאחר שהאדם מורכב משתי יצירות אלו המתייחדות לאדם שלם, לכן נקראים שני הימים של ראש השנה 'יומא אריכתא' (רבא ז' עג"ג ד"ה אסורא), וכמו שיתבאר בהמשך בעז"ה.

שתי היצירות: 'טוב' ו'חיים', בחי' חיות הנמשך מהספירות - 'טוב', ובחי' חיות הנמשך מעצמותו ית' - 'חיים'

והנה שני חלקים אלו שנכללו בנפש האדם, הם בחי' 'טוב' ובחי' 'חיים'. כי הנה כל הבריאה נבראה ע"י הספירות העליונות שהם מידותיו ית' כביכול, והשם הכללי שיכולים לכוונת את כל המידות העליונות של הקב"ה הוא 'טוב', כי הקב"ה הוא טוב ואינו מתייחס אל הרע ח"ו, כי כל ענין הרע הינו רק סילוק והסתר של אלוקות, עד שיש מקום לומר שיש ענין כזה של 'רע', אבל במקום שהקב"ה מתייחס עליו ויש בו גילוי אלוקות, אין שם רק 'טוב', וממילא נמצא שהשם הכללי של כל המידות העליונות המתייחסים אל הקב"ה הוא 'טוב'. ומהאי טעמא נאמר בכל הבריאות 'וירא אלקים כי טוב', דהיינו שנבראו ע"י מידותיו ית' שהם בחי' 'טוב'. וכמו כן גם המאמר 'נעשה אדם' נכלל בגדר 'טוב' שהוא גילוי ממידותיו ית', ומצד דרגה זו הרי הוא דומה לשאר הנבראים שנבראו ע"י מידותיו ית' שהם בבחי' 'טוב', ולכן נאמר בבריאת האדם ביום הששי 'וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד' (בראשית א, ב), שזהו דרגת הטוב שישנו ביצירת האדם, שהוא מצד בחינתו שהוא דומה לשאר כל הנבראים.

אך למעלה מזה היא מעלת הנשמת חיים שנפח הקב"ה באדם, שחיות זו אינו בגדר השתלשלות מן הספירות העליונות שהם מידותיו ית' המכונים בשם 'טוב' כנ"ל, אלא חיות זו נמשכת מעצמותו ית' שהיא למעלה מהשתלשלות, וממילא לא שייך לכוונת חיות זו הנמשך אל האדם בשם 'טוב', שהרי הוא ית' גבוה הרבה מגדר 'טוב', וממילא אין לכוונתה אלא בשם 'חיים', כי היא עצמות החיים הנמשכים מן חי החיים עצמותו ית'.

וביותר ביאור, הנה העשרה מאמרות שהם עשר ספירות העליונות שמהם נשתלשלו ונבראו כל הנבראים, הם בחי' אלוקות שניתן להבין אותם ולהסביר עניינם, עד ששייך לומר עליהם שהם מידות טובות כביכול, כי השכל מבין ומשיג אותם שהם בגדר 'טוב'. משא"כ עצמיות אלוקות הוא למעלה מכל ענין שכל והסברה, דלית מחשבה תפיסה ביה כלל, ואין שייך להשיג חיות זו אלא באופן של דביקות בו ית', ומדרגה זו של דביקות לא ניתנה להסברה, כי היא חוש של נשמה שאינו מצומצם בשכל, וממילא אין מקום לכנותה אלא בשם 'חיים', דהיינו שהיא דרגת חיות הדבוק בשורש החיים, וכמ"ש 'ואתם הדבקים וגו' חיים כולכם היום' (דניס ג, ז).

הרי ביארנו, ששתי בחינות אלו שבנפש האדם, גוף ונשמה, שהם יצירה חיצונית ויצירה פנימיות, הם בחי' 'טוב' ובחי' 'חיים'.

שני חלקים אלו שבאדם ניזונים משני אילנות שבתוך הגן - עץ החיים ועץ הדעת

והנה בגן עדן ישנם שני אילנות שרשיים, עץ החיים ועץ הדעת, וכמ"ש (נלאשית ג, ט) 'ויצמח ה' מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע', והם כנגד שני חלקים אלו שבאדם, ומהם היה ניזון אדם הראשון שנברא בשני יצירות אלו. כי הנה הגן עדן כולל את כל הבריאה, וכל עצי הגן הנטועים בתוכו הם כוחות שרשיים של כל הבריאה, ועץ החיים ועץ הדעת הם השורש של כל עצי הגן, ונמצא שהם כוללים את החיות שיש בכל הבריאה. והאדם שכולל בתוכו שני מיני חיות, ששניהם צריכים למזונות כדי שיוכלו להתקיים ולחיות, קיבל את מזונותיו מעצי הגן שבתוך הגן עדן ששרשם הם עץ החיים ועץ הדעת. כי 'עץ הדעת' שבשורשו הוא רק 'טוב', מזין את חלק ה'טוב' שבאדם שהוא החלק הנברא ע"י מאמר 'נעשה אדם' שמצד דרגה זו הוא דומה לבריאה כולה שהיא במדרגת טוב כנ"ל, ועל כן הינו ניזון מ'עץ הדעת טוב'. ואילו 'עץ החיים' הוא מזין את חלק ה'נשמת חיים'

ד. וביאור הדברים לפי הנ"ל הוא, שעץ הדעת מזין את האדם ב'דעת' להכיר את ה' מצד ה'טוב' שבבריאה, דהיינו להכיר את הקב"ה מצד הספירות וכו', והוא בחי' דעת

שבאדם, והיינו שע"י אכילה מן העץ החיים היה קונה דביקות בהקב"ה שהוא חיי החיים. ודביקות זו היא השגת הנשמה בהקב"ה שאי אפשר להסבירה, אלא הוא כח הנפש המתדבקת בשורש החיים, ועל כן אינה ניזונת אלא מן עץ החיים, שהוא דביקות הנשמה בחיי החיים¹.

שתי הדרגות 'טוב' ו'חיים' מתאחדים בשורשם – ע"י דרגת 'טוב מאד' שנאמר בבריאת האדם

אמנם אע"פ שנתבאר שמהות האדם מורכבת משני חלקים, טוב וחיים, מ"מ צריכים שניהם להתאחד אצלו, כי תכלית בריאתו היא כדי שיתדמה אל בוראו, שהרי 'אדם' הוא מלשון 'אדמה לעליון' (ישעיה יד, יד), וכיון שהקב"ה הוא אחד, כן צריך האדם לגלות בקרבו את אחדותן של שתי מדרגות אלו, וכעין אמרם ז"ל (מונף נרש"י נראשית ג כג נסס המדרש) 'כשם שאני יחיד בעליונים כך הוא יחיד בתחתונים'. ואכן למעלה בשורשם מתאחדים בחי' טוב וחיים כאחד, ודבר זה נלמד מה'לעומת זה' שלהם, כי ה'רע' אינו היפך ה'טוב' בלבד, אלא הוא גם היפך החיים, כי בשורשו אין ל'רע' שום מציאות כלל והוא בחי' 'מות' שהוא היפך החיים, ונמצא שהטוב וחיים בשורשם הם בחי' אחת¹. ועד"ז איתא בזוה"ק שעץ החיים ועץ הדעת

הניתנת להסברה שבה מכירים את הקב"ה מצד הספירות שהם בדרגת 'טוב', כי מי שרוצה להכיר אותו ית' מצד מידותיו הטובות כביכול, מתבונן בבריאה ורואה בה את טובו של הבורא.

ה. ואף התורה כלולה משתי בחינות אלו, חיצונית ופנימיות, כי נגלות התורה נמשכים מעץ הדעת כדאיתא בתיקו"ז (פ:), ואילו פנימיות התורה נמשכת מעץ החיים. וע"ז נאמר (דברים ו, כד) 'ויצונו ה' אלקינו לעשות את כל החוקים וגו' לטוב לנו כל הימים, לחיותנו כהיום הזה', ובכתוב זה נרמזו שתי הדרגות 'טוב' ו'חיים', ודייק הכתוב לומר 'לטוב לנו כל הימים' בלשון רבים - והם ששת ימי מעשה בראשית, שבהם פעלו מידותיו ית' הנקראות 'טוב', ואילו 'לחיותנו כהיום הזה' אמר בלשון יחיד, והוא יום שבת קודש שהוא דרגא דעץ החיים כמ"ש בפנים.

ו. וכן הוא גם בשורש הווייתם למעלה בבחי' אלוקות, שחיצונית אלוקות שהם הספירות

באים משורש אחד ורק אח"כ הם מתפרדים, אבל בשורשם הם אחד. וזו עבודתו של האדם בעוה"ז, למצוא את האחדות שבין עץ החיים ועץ הדעת.

והביאור בזה הוא, כי גם לאחר בירור הטוב מהרע, מ"מ בכדי שיוכל ה'טוב' להתאחד עם ה'חיים', צריך שיהיה הטוב מתוקן בשלימות בדרגה ד'טוב מאד', ורק דרגה זו של 'טוב מאד' יכולה להתאחד ממש עם בחי' 'חיים', ואילו 'טוב' גרידא אינו יכול להתאחד עם בחי' 'חיים', כי עדיין הם נחשבים כשתי מדריגות נפרדות. ועל כן בכל יום של מעשה בראשית נאמר 'וירא אלקים כי טוב', אך ביום הששי בסוף מעשה בראשית נאמר 'וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד', ודבר זה נאמר ממש בנקודה המחברת את היום הששי עם יום השבת, יום הששי הוא בדרגת 'טוב', ויום השבת הוא בחי' 'חיים', ו'טוב מאד' מאחד את ה'טוב' עם דרגת 'חיים'. וזהו שנאמר ששה פעמים 'טוב' במעשה בראשית כנגד ששת ימי בראשית, ובחי' 'מאד' מעלה את בחי' ה'טוב' אל דרגת קדושת השבת, כי מה שנאמר 'מאד' הוא הפלגת מעלת ה'טוב' ואם כן הרי זה כאילו כתוב עוד הפעם 'טוב' שהוא טוב השביעי, ומה שלא נאמר בו 'טוב' הוא מפני שהוא למעלה מבחי' 'טוב', כי הוא טוב מאד, ומהו המדרגה שהוא למעלה מ'טוב', זהו חיים, שבת, הרי שמדרגת 'טוב מאד' הוא המעלה את ה'טוב' אל בחי' 'חיים'. וזוהי דרגת ה'אדם' אותיות 'מאד', כי אכן בו נכללו שתי בחינות אלו של 'חיים' ו'טוב', והוא אשר בידו לקשר ולאחד אותם, כי הוא בבחי' 'מאד', והוא יכול להעלות את ה'טוב' אל ה'חיים'.

הטעם שיצירת הנשמה היתה אף היא ביום הששי

ועל פי הנ"ל יבואר למה שתי דרגות אלו – 'נעשה אדם' ו'ויפח באפיו' וגו' - היו ביום הששי, שלכאורה לפי מה שנתבאר שמדרגת 'ויפח

העליונות, עם פנימיות אלוות, הם אחדות פשוט, דאיהי וגרמוהי חד בהון (תיקו"ז ג:). וכמבואר באריכות בכמה מקומות.

ז. וכידוע מהאריז"ל שאדם הראשון היה צריך להמתין באכילת עץ הדעת עד שבת קודש שהוא בחי' עץ החיים כנ"ל, ואם היה אוכל אז מהעץ הדעת היה יכול לאכול רק את החלק הטוב שבו בלי החלק הרע שבו, ואז היה ה'חיים' של עץ החיים מעלה

באפיו נשמת חיים' היא יצירה של יום השביעי, והוא דרגת ה'חיים' של עץ החיים המתגלה בשבת קודש, א"כ איך היתה ביום הששי שהוא יום חול ולא נתגלה בו אלא בחי' 'טוב'. אלא על כרחך שדרגה זו של 'ויפח באפיו' הוא מתגלה בתוך דרגת 'נעשה אדם', ובבריאת האדם ביום הששי נכללה בו גם דרגת 'ויפח באפיו' של יום השבת, כי האדם מאחד אותם להיות אחד.

וביותר עומק נאמר ששלימות דרגת 'ויפח באפיו' היא דוקא כאשר היא מתגלה בתוך דרגת 'נעשה אדם', ועיקר מעלת 'נשמת חיים' שבנפש האדם היא דוקא כאשר היא מתאחדת עם ה'נעשה אדם', וזו תכלית יצירת האדם, לאחד ולקשר לגמרי שתי מדרגות אלו. ונמצא שע"י ה'טוב מאד' הנאמר בבריאת האדם שעל ידו מתקשרים שתי המדרגות להיות אחד, בכך נשלם ביותר ענין 'ויפח באפיו נשמת חיים', כי בזה מתאחדים החיצוניות והפנימיות של האדם שהם שתי היצירות של האדם, ומתעלים ימי המעשה – דרגת טוב, אל יום השבת – דרגת חיים, וכל זה נעשה ע"י מעלת ה'אדם'.

**בירור ה'אדם' האמיתי – אתם קרויין אדם – ע"י
היכולת לכלול את ה'טוב' ב'חיים'**

ובואת יבחנו ויתבררו כל יושבי תבל בימים נוראים אלו, מי הוא ה'אדם' האמיתי שבכל הבריאה שעליו נאמר 'נעשה אדם' ושאליו היתה הכוונה בכל היצירה. כי דרגת אדם האמיתי היא כאשר בחי' 'נעשה אדם' מתעלה אל בחי' 'ויפח באפיו נשמת חיים', ובתוך דרגת 'נעשה אדם' נמשכים 'חיים' של דביקות הבורא, ובכך דוקא הוא נקרא 'אדם'. ואילו דרגת 'נעשה אדם' שאינו יכול להתאחד עם 'ויפח באפיו' אינו נקרא אדם כלל, והוא רק בחי' 'רע' גרידא של עץ הדעת בלי 'טוב'. ולכן עולה מספר ר"ע כמנין ששה פעמים אד"ם, כנגד ששת ימי בראשית שהוא היצירה של ימות החול שעדיין יש בהם אחיזה ל'רע' מפני שכולם הם רק בדרגא של

ומתקן את ה'טוב' של עץ הדעת להיות כמוהו. (ורמז לכך, ע"ץ חיים דע"ת גימ' שב"ת, שביום השבת מעלה עץ החיים גם את עץ הדעת).

ימות החול בלא התקשרות אל יום השבת, אבל עדיין אין כאן 'טוב מאד' וממילא אינם בדרגת האדם, כי דוקא ע"י דרגת 'טוב מאד' שהוא ה'אדם' השביעי יכולים להיקרא בשם 'אדם'.

ובירור זה מוציא לאור שהאדם האמיתי הם רק כלל ישראל, וכמ"ש חז"ל (יבמות ס.א.) 'אתם קרויים אדם ואין העכו"ם קרויים אדם', כי הגויים אע"פ שהם באים ג"כ מאדם הראשון, מ"מ עצמיותם הוא מבחי' הרע של העץ הדעת, והוא האדם בליעל, והם נקראים בנים של הנחש - שבאו מבחי' הזוהמא שהטיל הנחש בחוה^י, אבל אינם נקראים בשם 'אדם' האמיתי שהם רק כלל ישראל.

וכבר הזכרנו לעיל שכנגד שני בחינות אלו שבנפש האדם, פנימיות וחיצוניות, הם שני הימים של ראש השנה, וכדאיתא מהאריז"ל שהם כנגד פנימיות העולמות וחיצוניות העולמות^ט, אך עכ"ז רואים ששני ימים אלו מתאחדים ונקראים 'יומא אריכתא', כי עיקר מעלת האדם היא בזה שבידו לקשר ולאחד את שתי המדרגות, ואצל האדם האמיתי מתאחדים הפנימיות והחיצוניות להיות אחד, והיינו שה'נשמת חיים' מאיר אל תוך ה'נעשה אדם', ובזה הוא ממש בבחי' 'אדמה לעליון' שהוא מקור שמו 'אדם' כנ"ל.

ח. ומה שבכל זאת יש בהם ניצוצות טובים של ה'אדם', אינו מצד העצם שלהם, רק שנתערבו בהם מישראל כמה ניצוצות קדושים שעדיין צריכים להתברר, ואכהמל"ב.

ט. לכאורה יש מקום עיון בזה, שהרי בדברי האריז"ל מבואר דיום א' של ראש השנה הוא כנגד פנימיות העולמות, ויום ב' הוא כנגד חיצוניות העולמות, ולפי דברינו הדבר בהיפך, שהפנימיות משתייך אל יום השביעי, יום השבת, שמצד מדרגתו נעשה ה'ויפח באפיו', וה'נעשה אדם' - שהוא מדרגה חיצונית - הוא דרגת יום הששי.

והביאור בקיצור הוא שיש בזה ענין התכללות פנימיות וחיצוניות כמ"ש בפנים, ובאמת ביום הששי כבר נגמר ונתקן עץ החיים מצד בחינת עצמו וכבר נכלל בבחי' טוב מאד שביום הששי, ועל כן יום א' הוא כנגד הפנימיות. ועץ הדעת עדיין לא נתקן אלא עמד להתקן ביום השביעי ע"י עץ החיים, שזהו עיקר מעלת השבת, שהוא מתקן גם העץ הדעת, וזהו דרגא נעלה יותר בבחי' עץ החיים, שמתקן אפילו את עץ הדעת ומתאחד עמו, ועל כן יום ב' כנגד החיצוניות שהוא עץ הדעת המתקן בו ביום. ובמקום אחר יתבאר יותר אי"ה.

ובהתגלות מעלת ה'אדם' הזו, נמתקים כל הדינים והקטרוגים המתעוררים בראש השנה על בריאת האדם, כי כאשר מתגלה מעלת האדם האמיתי שבתוך ה'נעשה אדם' שלו מאיר גם 'נשמת חיים', מתבטלים כל הדינים המתעוררים עליו ונסתם פי המקטרוגים, מהטעם שיתבאר בהמשך בעז"ה.

קיצור הפרק

האדם כלול משתי יצירות; גוף ונשמה, והם יצירות של שני ימים, יצירה של יום הששי - בחי' מאמר, יצירה באופן מלאכה כבששת ימי המעשה, ויצירה של יום השביעי - בחי' 'ויפח באפיו נשמת חיים', יצירה ע"י שביתה ממלאכה כביום השבת / שני הימים של ראש השנה הם כנגד פנימיות וחיצוניות העולמות, וכנגדם הם שתי יצירות אלו שנכללו באדם - פנימיות וחיצוניות / שתי יצירות אלו מכונות 'טוב' ו'חיים', כי הגוף נברא ע"י מידותיו ית' שהם בבחי' 'טוב', ואילו הנשמה נמשכת מעצמותו ית' שהוא 'חיי החיים' / שני חלקים אלו שנכללים בהאדם ניזונים משני אילנות שרשיים שבתוך הגן, עץ החיים ועץ הדעת.

*

עבודת האדם לאחד דרגת 'טוב' עם דרגת 'חיים', וזה נעשה ע"י בחי' 'טוב מאד' שנאמר בגמר יום הששי לאחר בריאת ה'אדם', שהוא המקשר ששת ימי המעשה אל קדושת השבת / לכך נאמרו שניהם 'נעשה אדם' ו'ויפח באפיו' ביום הששי, כי מתאחדים הם ע"י האדם שנברא בו ביום / שלימות מעלת 'נשמת חיים' שבאדם הוא דוקא כאשר הוא מתאחד עם 'נעשה אדם', ונמצא שע"י דרגת 'טוב מאד' נשלם ענין ה'ויפח באפיו נשמת חיים' / מדרגת האדם האמיתי הוא האדם כזה שמתאחדים אצלו שתי מדרגות אלו, והם דוקא כלל ישראל, 'אתם קרויין אדם' / שני הימים של ראש השנה - שהם כנגד פנימיות וחיצוניות העולמות - נקראים 'יומא אריכתא', כי מעלת האדם הוא בזה שבידו לאחד פנימיות וחיצוניות, ובכך נעשה המתקה אל כל הדינים המתעוררים על בריאת האדם

פרק ג'

נעשה אדם

יצירת האדם היא החידוש הנפלא שבבריאה, ולכן קטרגו עליה המלאכים

איתא במדרש (נר"ל ט, ס) 'א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראות את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא וכו', עד שמלאכי השרת מדיינים אלו עם אלו ומתעסקים אלו עם אלו, בראו הקב"ה, אמר להם מה אתם מדיינים כבר נעשה אדם, ע"כ לשון המדרש. מבואר בדברי המדרש, שבענין בריאת האדם ישנם הרבה דיונים שיכולים לדון בהם, האם דבר טוב והגון הוא לברוא אדם, ואפשר לצדד שכדאי לברוא אותו ויצליח להגיע ולהשלים את גודל התכלית שעליו נברא, ואפשר שלא, כמו שהרבה מלאכים אמרו 'אל יברא', והיינו שטענו שכל העסק של יצירת האדם לא יצליח, ולא יבא מכל זה אלא עגמת נפש וצער למעלה כביכול. והיה בזה ויכוח גדול למעלה בין המלאכים, מהם אומרים יברא ומהם אומרים אל יברא, עד שאמר להם הקב"ה 'מה אתם מדיינים אלו עם אלו, הרי כבר נעשה האדם', כלומר שהקב"ה לא התחשב כלל בדעות השונות שהיו בין המלאכים, וברא את האדם ממקום שהוא למעלה מכל הדיונים, וכמו שיתבאר להלן באריכות בעז"ה.

והטעם שהיו הרבה דיונים וצדדים על בריאת האדם הוא, מפני שכל העסק של בריאת האדם מלווה בכמה וכמה חידושים, וכולו מסובב בהרבה דברים נפלאים שאין לשכל הטבעי כלל מבוא להבינם ולעמוד עליהם, ויצירת האדם לא נעשתה רק מכח השכל האלקי שהוא נשגב מכל השגה אנושית וטבעית, על כן קטרגו על כך המלאכים, כי לא השיגו בדעתם את כל העסק הזה של יצירת האדם, ולא עמדו על עומק התכלית הנשגבה שתצא ותתגלה ע"י האדם דוקא, ובכן קטרגו ואמרו 'אל יברא'.

הבחירה החפשית של האדם שבה הוא דומה לבורא, היא חידוש נפלא שאין לשום נברא בעולם

ומן הדברים המופלאים ביותר של הבריה הנקראת 'אדם', הוא מה שהוא בעל בחירה, והוא הנברא היחיד שיש לו בחירה חפשית ויכול לבחור בעצמו אם לעשות טוב או רע, וכמ"ש הרמב"ם (הל' משנה פ"ה ה"א) שבכך דומה האדם אל בורא ית' במה שבידו לבחור בעצמו בטוב או ברע, וע"ז כתוב בתורה (נלאשים ג, כג) 'הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע'. והיינו שיש נברא שכח ורשות בידו לבחור בעצמו אם לעשות טוב או רע, ובידו לעשות גם דבר שהוא נגד רצונו ית' ח"ו, ודבר זה חידוש גדול מאד, שהרי בפשטות צריכים כל הנבראים להיות משועבדים אל בוראם, ואין בידם לעשות דבר אלא מה שהוא רצונו, ואכן לא מצינו שיהיה שום נברא שביכולתו לעשות דבר שלא ברצון הקב"ה, והיחיד שביכולתו לעשות כבחירתו ואפילו נגד רצון הבורא ית' - הוא האדם. והנה הוא דומה בכך לבורא כנ"ל, והרי זה נראה כאילו יש לו ח"ו רשות בפני עצמו ויש לו כוחות בעצמו ואינו משועבד כלל אל הקב"ה, והוא דבר תמוה, הכי שייך לומר כן, שהאדם הוא בעל כח בפני עצמו ח"ו מבלעדי ה', אתמהה.

**טעם הבחירה בכדי שלא יהא ההטבה 'נהמא דכסופא'
- והיינו שיהא האדם דומה לו ית' שאינו מקבל כלום
מאחרים, וגם זה הוא דבר שאינו מושג ע"פ שכל**

וביסוד ענין הבחירה שניתנה לו להאדם לבחור בעצמו לעשות הטוב או את הפכו, הנה נודע (מגיד מייסיס פר' נלאשים) שטעם הדבר שהוצרך

י. וז"ל הרמב"ם שם: רשות לכל אדם נתונה, אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק, הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע, הרשות בידו, הוא שכתוב בתורה 'הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע', כלומר הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם, ואין מין שני דומה לו בזה הענין שיהא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע, עכ"ל. וכן כתב המהר"ל (דרך חיים פ"ג משנה ט"ו) וז"ל: כי האדם נברא בצלם אלקים, ויש לו דמיון בזה גם כן אל הקב"ה שהוא נברא בצלם אלקים, ואין הדבר הזה נמצא אל המלאכים שאין הבחירה בהם והם עושים כפי אשר הקב"ה מנה אותם לעשות ולא ישנו את שלחותם, אבל האדם שנברא בצלם אלקים יש לו סגולה זאת

להיות כן הוא בכדי שלא תהיה ההטבה שמטיב הקב"ה עם האדם בבחי' 'נהמא דכסופא' (ע"פ ירושלמי עלה פ"א ה"ג), דהיינו נתינה הגורמת לבושה. כי מאחר שהקב"ה הינו תכלית הטוב, והרי מדרך הטוב להטיב גם לזולתו, ולכן רצון הקב"ה להטיב לנבראים. אמנם אם לא יזכה האדם להטבה גדולה זאת מצד עבודתו שעבד את הקב"ה ועשה רצון קונו, ולא יהא ראוי אליה מכח מעשיו, אזי לא תהיה הטבה זאת בשלימותה, שהרי יימלא בושה לקבל הטבה שלא זכה לה מכח עבודתו ויהיה הטוב הזה 'נהמא דכסופא', וממילא אין זו שלימות הטבה שרוצה הקב"ה להטיב עם הבריאה, ורצונו ית' הוא להטיב עם נבראיו בתכלית ההטבה שרק שייך להטיב. על כן נתן הקב"ה לאדם את הבחירה לבחור מעצמו לעשות רצונו ית', בעת שיכולת בידו גם לעבור על רצונו, ובכך יזכה האדם בכוחות עצמו לקבל את השכר הגדול מאת הקב"ה על עבודתו, ובזה יושלם רצון הקב"ה שרצה להטיב לנבראיו בשלימות ההטבה.

והנה בודאי אין הדבר רק כפי המובן בפשוטו, שבגלל שטבע הבריאה הוא שהאדם בוש לקבל טובה בחינם, לכן הוצרך הקב"ה ליתן מקום בחירה לאדם כדי שלא יתבייש לקבל הטבה זאת, שהרי אם בשביל זה בלבד, היה יכול הקב"ה לשנות את טבע הבריאה כך שלא יתבייש האדם לקבל טובה בחינם, ולא תהיה בושה כלל לקבל הטבה שלימה מאת הקב"ה אף בלא שיהיו ראויים לכך, ושוב לא נצטרך לכל מציאות הבחירה ואל העונשים המסתעפים ממנה, ומה לנו ולצרה הזאת של הבחירה החפשית שניתנה לאדם.

אלא עומק הדברים הוא^א, ששלימות ההטבה שרוצה הקב"ה להטיב עם הנבראים היא שיתדמו אליו ית', ורק זו היא שלימות ההטבה. והיינו

שהוא ברשות עצמו, כמו השי"ת שהוא עושה מה שירצה, וכך האדם יש רשות בידו לעשות מה שירצה והוא בעל בחירה.

יא. והם דברי הרמח"ל ז"ל בספר 'דרך ה' ח"א פ"ב, וז"ל: ואולם גזרה חכמתו, שלהיות הטוב שלם, ראוי שיהיה הנהנה בו בעל הטוב הוא, פירוש - מי שיקנה הטוב בעצמו, ולא מי שיתלוה לו הטוב בדרך מקרה. ותראה שזה נקרא קצת התדמות בשיעור שאפשר אל שלימותו ית', כי הנה הוא ית' ש שלם בעצמו ולא במקרה, אלא מצד אמינות

שכמו שהקב"ה אינו מקבל כלום מאחרים, שהרי הוא בעצמו הוא מקור הטוב והשפע, ואין לו צורך לקבל שום דבר מאף אחד, כמו כן רצה הקב"ה שהאדם בעצמו יהיה המקור לכל הטוב שלו, ולא יצטרך לקבל דבר ממקום אחר.

וישורש הדבר הוא, כי מי שהוא מקבל מאחרים, אפילו אם יתנו לו כל הצטרכותו עד שלא יחסר לו כלום, מ"מ הרי הוא בגדר מת, מאחר שהוא בעצמו אינו מקור השפע שיש לו, וזהו שאמרו חז"ל (מ"ט:): שהעני חשוב כמת, ואין הטעם בזה מפני שאין לו כלום, כי אפילו אחר שיתנו לו צדקה ככל הצטרכותו וכדרך שציותה התורה 'די מחסורו אשר יחסר לו' (דברים טו, ט), עדיין הוא בגדר 'עני' ונחשב כמת, שהרי כל מה שיש לו אינו שלו אלא מה שקיבל מאחרים, והרי הוא כמת כיון שאין לו חיות מעצמו אלא מה שאחרים השפיעו לו חיות. וזהו הטעם שמוטבע בטבע האדם שיש לו בושא אם נותנים לו טובה בחינם, ואין זו 'תכונת נפש' גרידא, אלא היא נעוצה בעומק מציאות האדם, כי בושא הוא בחי' מיתה ע"ד שאמרו (צ"מ נ"ט): 'אזיל סומקא ואתא חיורא', ולכן המקבל השפעה בחינם שהיא כעין מיתה, מתבייש, מפני שאז הוא בבחי' מת שאין לו מציאות של 'אדם'. ומאחר שהקב"ה רוצה להטיב לנבראיו בשלימות ההטבה, דהיינו שיהא הנברא בעצמו מקור הטוב ולא יהא בגדר מקבל, לכן הניח הקב"ה מקום שיבחר האדם בעצמו בטוב, בכדי שיזכה להטבה זו ע"י עבודת עצמו ויתדמה אליו ית' שאינו מקבל כלום מאחרים.

ענינו מוכרח בו השלימות ומשוללים ממנו החסרונות בהכרח. ואולם זה אי אפשר שימצא בזולתו, שיהיה אמיתתו מוכרחת לו השלימות ומעדרת ממנו החסרונות, אך להתדמות לזה במקצת, צריך שלפחות יהיה הוא הקונה השלימות שאין אמיתת ענינו מכריח לו, ויהיה הוא מעדיר מעצמו החסרונות שהיו אפשריים בו, ועל כן גזר וסידר שיבראו עניני שלימות ועניני חסרון, ותברא בריה שיהיה בה האפשרות לשני העניינים בשוה, ויותנו לבריה הזאת אמצעים שעל ידם תקנה לעצמה את השלמות ותעדייר ממנה את החסרונות, ואז יקרא שנתדמית במה שהיה אפשר לה לבוראה, ותהיה ראויה לידבק בו ולהנהגת בטובו וכו', ונמצא מתדבק בו ית' ונהנה בטובו ומשתלם בו, והוא עצמו בעל טובו ושלימותו.

ועוד, שעצם הבחירה גופה הופכת את האדם להיות מקור ו'בעל הבית' בעצמו, כי אין הוא ברשות אחרים המכריחים אותו לעשות כך או כך אלא הוא עושה מה שברצונו לעשות, וע"י זה הוא דומה לבוראו שאינו מוכרח משום דבר שבעולם.

הרי מבואר עומק הטעם שניתן לאדם כח הבחירה, שהוא בכדי שיהא בעצמו מקור טובתו, בדומה להקב"ה שהוא בעצמו מקור ההטבה.

והנה גם דבר זה הוא נפלא ביותר שאין בכח השכל האנושי להבין אותו כפשוטו, וכי שייך לומר שהאדם יגיע אל שלימות כזו שיהא דומה לבורא ית', וכי האדם הינו אלוקי ח"ו. ובוודאי שאי אפשר להבין עניינים אלו בשכל האנושי הטבעי, ואין דרך להשיג אותם בכח השכל הנגלה, אלא הם נמשכים ממקום נעלה וסתום מאד המכונה 'מוחא סתימאה' שהוא בחי' שכל אלוקי, והינם השגות דקות מאד שרק עומק הלב יכול לעמוד על עומקם, וממקום נעלה זה נתהווה כל ענין בריאת האדם. וכיון שבריאה זו נמשכת ממקום נעלה וסתום מאד, ממילא יש עליה הרבה קטרוגים, כי המלאכים הם נבראים חיצוניים שאין ביכולתם להשיג השגות פנימיים אלו הנמשכים מכח שכל אלוקי. ואלו המלאכים הם ממחנה הסט"א שאין להם ביטול כראוי לרצון העליון ית', ואינם בטלים לדעת קונם בדברים אלו שאין ביכולתם להשיג, וממילא הרבו לקטרג על ענין בריאת האדם ואמרו 'אל יברא'.

השכל האנושי אינו יכול להבין איך תלה השי"ת את תכלית הבריאה ביד האדם שיש לו בחירה חפשית

אך ביותר מזה, הנה עצם הדבר שתלה הקב"ה את תכלית השגת מטרתו בבריאת העולם בידם של בעלי בחירה, הוא דבר סתום ונפלא מאד שאין לשכל הפשוט יכולת כלל להשיגו. כי הרי זה ודאי שיש לו להקב"ה איזו תכלית נשגבת ונוראה בבריאה הלזו שברא לכבודו, והיא מה שרצה ית' לגלות כבוד מלכותו בכל העולם, ושאחדות הבורא תאיר בכל הבריאה, ויתגלה לעין כל כי אין עוד מלבדו. ועתה, אחר שתלה הקב"ה את התכלית

הזו בעבודת האדם שהוא בעל בחירה, יקשה מאד איך יובטח הדבר שאכן יבוא העולם אל תכליתו ויתגלה כבוד שמים בעולם, הלא הדבר תלוי בבעלי בחירה, ומה נעשה אם כל בני האדם יבחרו ברע ח"ו ויעברו על רצונו ית', האם אז לא תתקיים כוונתו ית' בבריאת העולם, האם שייך לומר שהצלחת הכוונה הנרצית בבריאה היא תלויה ועומדת ואיננה מובטחת ח"ו.

ועוד יש לתמוה, שאפילו אם נאמר שאכן יהיו הרבה צדיקים שיזכו מכח מעשיהם הטובים לשלימות ההטבה, הלא מסתמא יהיו בעולם גם רשעים שלא יזכו אל הטבה זו, והם יהיו לחרפה ולדיראון עולם, וכי שייך לומר אפילו על נברא יחידי שנברא ע"י הקב"ה שבריאתו היתה לחינם ח"ו ולא יגיע לעולם לתכלית המקווה שבשבילה נברא, 'לחזות בנועם ה"'. ואם אכן נאמר כך שהרשעים הללו לא יזכו לעולם אל הטבה זו, הרי נמצא שהבחירה לא גרמה להם שלימות ולא טוב, אלא את הפכו, וממילא יש לשוב ולתמוה על עיקר הדבר, איך ניתנה לבני אדם הבחירה שיהא באפשרותם לבחור בטוב או ברע, כי אע"פ שמצד אחד אכן יוצא מזה שההטבה שמטיב הקב"ה עם האדם תהיה בתכלית השלימות, אך מאידך גיסא הלא נגרם מכך לרשעים ההיפך ממש, ואלמלא הבחירה לא היתה זאת להם, והיאך אפשר לעשות כן, הלא הקב"ה הוא 'א-ל אמונה ואין עול' (דברים לג, ד).

ומהאי טעמא אמרו חז"ל (פסחדין למ: ב"ב ט, ו) שבשעה שברא הקב"ה את האדם אמרו לפניו המלאכים 'מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו' (פסלים ט, ט). והיינו שטענו המלאכים לפני הקב"ה, למה חשוב הוא האדם כל כך עד שנתת לו מדרגה נפלאה זו שכח הבחירה בידו, והוא דומה בזה לאלוק, וממילא כל תכלית הבריאה תלויה ועומדת בבחירתו, 'מה אנוש כי תזכרנו וגו' ותחסרהו מעט מאלקים וכבוד והדר תעטרהו, תמשילהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו' וגו', פירוש, שנתת לו הממשלה להכריע את כל העולם להיכן שירצה, ומינית אותו למושל בכל מעשה בראשית, שבידו גם להשחית את כל העולם ע"י בחירתו ברע, ו'מה אנוש

יב. ז"ל הגמ' שם: בשעה שביקש הקב"ה לבראות את האדם ברא כת אחת של מלאכי השרת, אמר להם רצונכם נעשה אדם בצלמנו, אמרו לפניו רבש"ע מה מעשיו, אמר להן כך וכך מעשיו, אמרו לפניו רבש"ע 'מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו'.

כי תזכרנו' ותמליכנו במעלה מופלגת שכזו. וכן איתא בזוה"ק (מ"א פה. א') שטענו המלאכים 'עתיד הוא למחטי קמך', כלומר שעתידי נברא זה לבחור ברע, וכבר מצד עצם מציאותו עלול הוא לחטאים, שהרי 'ראה הקב"ה שצדיקים מועטים' (יומא לט:). ויחידים המה הצדיקים שבוחרים רק בטוב, וא"כ איך בראת את האדם ונתת לו את כח הבחירה לעשות כחפצו ורצונו.

אמיתת ההנהגה העליונה היא למעלה מבחירת בני אדם

על כן מוכרחים אנו לומר, שלא ייתכן שכל העולם כולו וכל מהלך העניינים עד שתתקיים כוונתו ית' בעולמו שברא, תלויים ועומדים רק על בחירת בני אדם, אלא בוודאי ישנה הנהגה עליונה שהיא למעלה מכח הבחירה, ומצד הנהגה זאת אכן יבא כל דבר אל תיקונו לעתיד, וכל מה שהוא בגדר 'מציאות' אמיתי יהא לו תיקון בשלימות, ואילו הרע יתבטל ויהיה לחרפת עולם, והיינו שיתברר אז שמעולם לא היה הרע בגדר 'מציאות' כלל, אלא שהסט"א עשה אותו מציאות למראה עיני האדם, אבל לאמיתו של דבר אינו מציאות אמיתי כלל. אך פרטי הבנת הענין, איך יביא הקב"ה את כל דבר אל תכליתו ואל שלימות תיקונו, ואיך יתאים דבר זה עם ענין הבחירה וכו', כל אלו הם דברים נעלמים הנמשכים ממקום עמוק מאד שלמעלה מן החכמה הנגלית, בחי' 'מוחא סתימאה' כנ"ל.¹

המלאכים שאינם משיגים את עומק ההנהגה מקטרגים על יצירת האדם

והנה מכח כל אלו הקשיים והתמיהות הנ"ל שיש בהנהגה שסידר הקב"ה בעולמו - שיהא מקום לבחירה ויקבלו עבור זה שכר ועונש וכו',

יג. ז"ל הזוה"ק שם: כד בעא קב"ה למעבד אדם, דאמר נעשה אדם בצלמנו וגו', בעא למעבד ליה רישא על עלאין למהוי איהו פקיד על כלהו ולמהוי אינון פקידין על ידי וכו', אינון בעו לקטרגא ליה ואמרו מה אנוש כי תזכרנו וגו' דעתידי למחטי קמך. וראה עוד בזוה"ק ח"ג סט:

יד. והוא סוד האורות הנעלמים הנמשכים דרך ה'שערות' הנזכר בזוה"ק וכתבי האריז"ל, שהשערות הם רמז להמשכות דקות שאינם נתפסים כלל בכוח שכל אנושי אלא ע"י שכל האלוקי, ולכן הם מעל הראש שהוא מקום השכל, ואכהמל"ב.

נתעוררו המלאכים שאינם משיגים את אמיתת העניינים הנעלמים הללו לקטרג לפניו ית' בעת שברא את האדם, וביקשו למנוע את יצירתו. כי מאחר שאין מקום כלל להשיג בשכל שהתכלית שבעבורה נברא האדם אכן תצליח, ממילא צריכים לשנות את סדר ההנהגה ולקבעה באופן אחר (וכפי שנאריך צוה להלן בעז"ה), כדי שתהיה הצלחת הבריאה מובטחת ומובנת ע"פ השכל, ואף אם לא תהא ממש באופן שעלה ברצונו ית' בעת יצירת האדם^{טו}.

הקטרוגים אינם אלא על החלק החיצוני שבאדם, ומתבטלים כשמתגלה אחדות החיצונית והפנימיות של האדם

אמנם - על פי דברינו בפרק הקודם - הדבר פשוט שכל הטענות והקטרוגים האלו של המלאכים אינם אלא על היצירה החיצונית שבנפש האדם שהיא בחי' 'ויאמר אלקים נעשה אדם', שמצד דרגה זו שבה האדם שוה לכל היצורים, יש לו בחירה חפשית לעשות כרצונו, וממילא בידו לבחור גם ברע ח"ו כאמור^{טז}. אבל על היצירה הפנימיות שבאדם שהיא בחי' 'ויפח באפיו נשמת חיים' - חלק אלוך ממעל, שדרגה זו הוא אלקות ממש שאינו יכול להיפרד כלל מהקב"ה, אין שום דיונים וקטרוגים לומר 'עתיד הוא למחטי קמך' ח"ו, שהרי מצד חלק זה בוודאי

טו. והנה שורש הקטרוג נמשך מצד הקנאה הגדולה שיש למלאכים באדם, על שבחר בו השי"ת שהוא יהיה המשפיע אליו תענוג ונחת רוח ע"י עבודתו בלבב שלם מכח בחירתו העצמית. וכמו כן ההטבה שעתיד הקב"ה להטיב לאדם, היא תענוג נפלא אליו ית', שבידו להמשיך אל האדם הטבה גדולה ונשגבה באופן שהיא בשלימות, והיינו שהאדם יזכה לכך ע"פ הדין מצד פעולותיו ומעשיו ולא בדרך מתנת חיים לחוד, שדבר זה גורם נחת רוח גדולה למעלה. וכל זה גורם האדם בכח מעשיו שעובד את בוראו ע"י בחירתו החפשית דוקא, והמלאכים המקנאים באדם על כך, מקטרגים על יצירתו, וטענתם בפיהם שהנהגה כזאת אי אפשר שתצליח כנ"ל, וברצונם שהקב"ה ישנה את כל סדר ההנהגה, שלא תהא עוד באופן שהשי"ת מקבל תענוג מעבודת האדם למטה בכח בחירתו. וכפי שיתבאר בהמשך בעז"ה.

טז. וכמו שנתבאר לעיל שחלק זה ניזון מ'עץ הדעת טוב ורע', שעל תוצאות אכילתו כתוב בתורה 'הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע' שהוא ענין הבחירה כנ"ל בשם הרמב"ם.

לא שייך לחטוא. אם כן, כל הקטרוגים אינם אלא על חלק החיצוניות שבנפש האדם שבה שייכת אחיזת הרע.

וביתר עומק נאמר, שכל הקטרוגים והדיונים האלו אינם שייכים אלא על חלק היצירה שנברא בבחי' 'מאמרות' שנת"ל שהם דרגת אלוקות שניתן להשיג ע"פ השכל, וממילא יש בזה מקום לדון ולומר שנברא זה או הנהגה כזאת אין מבוא כלל להבינם ע"פ השכל, ולכן צריכים לשנות את סדר ההנהגה העליונה ח"ו. אבל חלק היצירה שבאדם שלא נברא ע"י 'מאמור', אלא הוא 'חלק אלוק ממעל' בבחי' 'ויפח באפיו' - ומאן דנפח מתוכו ומפנימיותו נפח, הוא נעלה יותר מכח הבנה ושכל, כי היא עצמיות אלוקות שלא ניתנה להשיגה כלל וכמ"ש לעיל, וממילא אין מקום כלל לדון בה ולקטרג עליה, שאכן כל יצירתה נמשכת מבחי' שלמעלה משכל והבנה, ולא נתלבשה בבחי' 'מאמרות' שהיא דרגת אלוקות המושג ע"פ חכמה ושכל, וממילא מצד בחינה זו אין שום מקום לכל הקטרוגים והדיונים הללו.

ונמצא שכדי להמתיק ולהשתיק את הקטרוגים המתעוררים על יצירת האדם, יש לעורר את החלק הנעלה שבאדם שהוא ה'נשמת חיים' שבו, כי על דרגה זו לא שייכים הקטרוגים האלו, כיון שמצד בחינה זו אין מקום כלל לחטוא, והוא החלק שנברא מעצמיות אלוקות שהוא למעלה מכל שכל והסברה. ומאחר - שלפי האמור לעיל - עומק דרגת 'נעשה אדם' מתאחד הוא עם דרגת 'ויפח באפיו' וגו', שאחדות זו היא בחי' 'טוב מאד' כנ"ל, ממילא נעשית בכך המתקה לכל הקטרוגים המתעוררים על חלק ה'נעשה אדם', ומשתככות טענות המלאכים מכל חלקי האדם כולם.

קיצור הפרק

יצירת האדם היא חידוש נפלא ביותר בבריאה, ואין ביכולת השכל הטבעי להבין ולהשיג עומק חידושים אלו וגודל התכלית שתצא מהאדם, ולכן היו דיונים בין המלאכים על בריאת האדם / מן החידושים המופלאים ביותר באדם הוא כח הבחירה שניתן לו, שבו הוא דומה אל בוראו, ונראה כאילו הוא רשות בפני עצמו ח"ו, ושום נברא אחר אין לו בחירה חפשית / הטעם שניתנה בחירה לאדם הוא כדי שלא תהא ההטבה מאת הקב"ה בבחי' נהמא

דכסופא, ועומק הדבר הוא שע"י שיזכה האדם להטבה זו מכח מעשיו
 ידמה לבוראו ית' שאין צריך לקבל כלום מאחרים והינו מקור הטוב בעצמו
 / דבר זה בעצמו הוא גם פלא, שהאדם מתדמה אל בוראו ית' ונחשב
 כמקור בעצמו

*

התמיהה במה שתלה השי"ת את תכלית הבריאה בכח בחירת האדם, וקשה
 מה נעשה אם כל בני אדם יבחרו לעשות הרע, וגם כל נברא כשלעצמו
 לכאורה אינו מובטח שיצליח בדבר זה ונמצא שנוצר לריק ח"ו / זאת טענו
 המלאכים לפניו ית' בתחילת הבריאה 'מה אנוש כי תזכרנו' ו'עתיד הוא
 למחטי קמך' / ישנו הנהגה עליונה שלמעלה מבחירת בני אדם, ומצידה
 בוודאי תבוא כל 'מציאות' אל תכלית תיקונה, ואילו הרע תתבטל שאינו
 בגדר מציאות כלל / [קטרוג המלאכים הוא מצד קנאתם באדם הגורם נחת
 רוח למעלה] / כל המניעות על יצירת האדם אינן אלא על חלק החיצוניות
 שבנפש האדם – 'נעשה אדם', כי מצד חלק זה בלבד עלול הוא לחטוא,
 ועוד שדרגה זו נבראה בבחי' 'מאמרות' – שהוא אלוקות הניתנת להבנה
 בכח השכל / על החלק הפנימי שבנפש האדם – 'חלק אלוך ממעל' שאינה
 נפרדת לעולם מהקב"ה, ונמשכת היא ממקום שלמעלה מחכמה, לא שייך
 שום דיונים וקטרוגים / בעומק מתאחדים שתי דרגות אלו שבאדם ע"י
 בחי' 'טוב מאד', וע"י זה מתבטלים גם הקטרוגים המתעוררים על חלק
 ה'נעשה אדם'

פרק ד'

להתייצב על ה'

קטרוג הסט"א בראש השנה הוא 'על ה' ודאי', להוכיח
 שיצירת האדם לא היתה כדאי

והנה כל הקטרוגים הללו שהיו בעת יצירת האדם בתחילת הבריאה, חוזרים
 הם על עצמם בכל שנה ושנה בעת התחדשות העולמות והתחדשות
 יצירת האדם בראש השנה, שהוא יום הדין לפני ה' כי בא לשפוט את

הארץ, ואותם המלאכים שקטרגו על יצירת האדם בראשית הבריאה, הם חוזרים שוב לקטרג על כל ענין יצירת האדם, ועל כן מביאים הם את כל החטאים והעוונות שנכשלו בהם בני ישראל בכל משך השנה, וחפצם ורצונם בזה הוא להראות ולהוכיח שאי אפשר להעמיד את העולם בכח ענין הבחירה, וע"כ צריך הקב"ה לשנות את סדר ההנהגה ח"ו, ולהעמיד את האדם באופן שונה ממה שקבע בתחילת הבריאה, והיינו בדרך שלא תהיה השפעת הטוב תלויה במעשי בני האדם, וכמו שיתבאר.

ויסוד הדברים איתא בזוה"ק (מ"ג ל:): "וז"ל, 'רבי אלעזר פתח, ויהי היום ויבאו בני האלקים להתייצב על ה' ויבא גם השטן בתוכם (מ"ג ב, ו), ויהי היום, דא ראש השנה דקודשא בריך הוא קאים למידן עלמא וכו'. ויבאו בני האלקים, אלין רברבן ממנן שליחן בעלמא לאשגחא בעובדי דבני נשא. להתייצב על ה', כמה דאת אמר וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו, אבל להתייצב על ה', בהאי קרא אשכחנא רחימותא דקודשא בריך הוא עלייהו דישאל וכו', ועל דא בהוא יומא כולהו רברבן ממנן אתכנשו על ה', על ה' ודאי, דהא כיון דעל ישראל אתכנשו, עליה אתכנשו, עכ"ל. מבואר בדברי הזוה"ק שהשטן וכל המקטרגים המעוררים קטרוג על ישראל בראש השנה ע"י החטאים והעוונות שלהם, כוונתם בכל זה היא בעיקר 'להתייצב על ה'', ולהוכיח שכל ענין יצירת האדם לא היה כדאי, וכמו שטענו בתחילת הבריאה, והם מביאים את החטאים והעוונות כדי לחזק טענתם וקטרוגם במה שהם מתייצבים על ה'".

יז. ויש להסביר זאת ע"פ משל ליום הבחינה שבו נכנס הבוחן לבחון את ידיעותיהם של התלמידים במשנתם, שבאיזו דרגה היא גם בחינה על המלמד אם הוא מלמד טוב, והמלמד חושש מהבחינה יותר ממה שהילדים חוששים ממנה. שהרי כאשר בוחנים ילד אחד פרטי, הרי זו בחינה רק על ילד זה לבדו, שאם כל הילדים יודעים היטב ורק ילד זה אינו יודע להשיב, אין זה חסרון במלמד, ולא יתלו החסרון אלא בעצלותו של ילד הזה. אמנם אם כל ילדי הכיתה לא יוכלו להשיב בבחינה, הרי ייתלה החסרון והקלקול במלמד, כי זאת הוכחה שהמלמד אינו מלמד טוב ואינו עושה תפקידו כראוי, נמצא שבחינה זאת היא גם יום הדין של המלמד. וכן יש להבין בענין הדין בראש השנה, שכשבא הס"מ להראות את כל החטאים של ישראל, הרי עיקר כוונתו בזה לקטרג על כלליות יצירת האדם, ולומר שיצירה כזאת אינה טובה ומוצלחת ח"ו, והרי זה להתייצב על ה' ודאי.

וביאור דברי הזוה"ק - לפי מה שכתב בספה"ק עבודת ישראל^{י"ח}, הוא כמ"ש בפרק הקודם שהשטן והמלאכים קטרגו בתחילת הבריאה, ואמרו שא"א לברוא אדם שתהא בידו הבחירה לבחור בעצמו לטוב ולמוטב, ורק ע"י עבודתו שבחר בדרך הטוב יזכה אל תכלית ההטבה שרצה הקב"ה להטיב לאדם, וטענו שאין שום אפשרות שהנהגה כזאת תצליח. ובזה התייצבו נגד ה' וכוונתו שבחר דוקא בעבודת בני' ומקבל תענוג גדול מזה שהם עובדים אותו בשלימות העבודה, וכן יש לו להקב"ה תענוג נפלא כשבידו להטיב עם האדם בתכלית ההטבה שהאדם זכה בה מצד מעשיו.

יש לפרש בזה מה דאיתא בגמ' (ראש השנה יח.) על המבואר במשנה שם שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, והיינו שכל יחיד ויחיד נידון בפני עצמו, ובגמרא הוסיפו שאעפ"כ 'כולן נסקרין בסקירה אחת' דהיינו דין כללי על כולם, כי אף שהדין הוא על כל יחיד ויחיד כשלעצמו, מ"מ מצד שני 'כולן נסקרין בסקירה אחת', כי הדין הזה הוא 'על ה' ודאי'.

יח. ודבריו יתבארו עוד בהמשך הפרק. ונעתיק כאן מקצת לשונו הק' (מאמרים לראש השנה ד"ה שופטים) וז"ל: כי כל עיקר המשפט והדין בראש השנה מפני שמקטרגים שישראל אינם עובדים את הש"י, לפיכך הם רוצים הנהגה אחרת, לא ההנהגה להשפעה על ידי התורה והמצוות וכו', ומעתה לפי טעותם ככל הגוים בית יהודה וזרע ישראל וכו', בכל ראש השנה נתעורר החשבון והמשפט על השנה שעברה והמקטרגים רוצים לחזק את עצמם באיזה עילה שמוצאים בישראל, שימאס הקב"ה בהם ויטוש את נחלתו, ואז תהיה ההשפעה בלי סדר עבודה, רק בדרך מתנת חנם וחסד, וייטב להם. לכן נקרא 'ראש השנה', כלומר אלקיהם של אלו ישן הוא, כלומר שלא נואלו לומר על סיבת כל הסיבות כי הוא בגדר שינה, רק 'אלקיהם של אלו' כלומר ההנהגה הזאת שהוא 'אלקי ישראל', הוא בבחינת שינה שהוא אחד מששים וכו'. ואנחנו מעוררים אותו על ידי השופר על שם 'שפרו מעשיכם', שאנחנו מראים צדקותנו ועבודתנו והתשובה הנפלאה שאנחנו שבים ממעשינו ומעצבון ידיו, ועל ידי זה הקב"ה מתנהג גם כן מדה במדה, והוא שב כביכול אל בחינתו להיות אלקינו, להתנהג בשפעו הקדושה מדה במדה על ידי עבודתנו, עכ"ל.

עוד כתב שם (ד"ה בחודש השביעי) וז"ל: כשמגיע ראש השנה נתגלה יתברך בבחינת הדין לשפוט העולם, אם מוכשרים להשפיע להם רוב חסדו ולחדש העולם בכל מיני טובות על פי שכר פעולתם, וקטגוריא אשתכח לומר שאין העולם כדאי לפי כשרון מעשיהם, בכדי שיוצרך העולם בהכרח להתנהג במדת החסד ב"ג מכילין דרחמי, ואם היות כן יגיע השפע לכל ברואי עולם בשווה אם טוב ואם רע מבלי הכשרת מעשים ועבודת ה' להכנת השפע, ולזה אמרו בזוה"ק שעיקר המשפט בראש השנה להתייצב על ה', ע"כ. וראה עוד שם בד"ה לא כן הרשעים וכו'.

וכן בכל ראש השנה בעת התחדשות יצירת האדם, מתייצבים השטן והאומות שהם מחנה הסט"א העומדים כסדר להתייצב על ה', ומעוררים שוב את הקטרוג של 'מה אנוש כי תזכרנו' ואת טענת 'עתיד הוא למחטי קמך', ומקטרגים שא"א לברוא ולחדש אדם כזה שיזכה להטבת הקב"ה רק ע"י כח בחירתו. ולא עוד אלא שעתה יש לו להשטן גם 'תנא דמסייע ליה', והם כל החטאים והעוונות של ישראל שנכשלו בהם ח"ו במשך השנה, שהשטן מביא אותם ביום הדין לפני הבית דין של מעלה, ברצותו להוכיח מהם שהצדק היה עמו כשטען בעת תחילת הבריאה שאין לתלות את כל סדר הנהגת העולם בהאדם שיש לו בחירה חפשית, ושלא שייך שהתכלית שרצה השי"ת בבריאת העולם תהיה תלויה בבחירת האדם, ושאין מן הנכון שהאדם לא יזכה אל ההטבה בשלימות רק אם יבחר בטוב, שהרי הדברים מוכיחים שהאדם הוא נברא שאכן אינו בוחר בטוב ובעצם יצירתו הרי הוא עלול לחטוא, והרי מוכח למפרע שהטענה שהעלה בתחילת הבריאה ש'עתיד הוא למחטי קמך' אכן התקיימה ואמת ויציב היא, שהרי האדם אכן חטא.

ולתכלית זו מביא השטן את כל החטאים והעוונות של ישראל, וכוונתו בזה אינה כ"כ לקטרג על האדם בעצמו, אלא עיקר כוונתו היא 'להתייצב על ה' ודאי' וכדברי הזה"ק, דהיינו לקטרג על הנהגת הקב"ה שתלה הנהגת העולם בכח הבחירה, וקבע שלא יזכו לשלימות ההטבה רק הצדיקים הבוחרים בדרך הטוב הזוכים במעשיהם הטובים לטובת הקב"ה, ואילו הרשעים והגויים שבחרו בדרך הרע לא יזכו אל הטבת הקב"ה, ועל זה בא עיקר מלחמתם ומטרתם של השטן והאומות בקטרוגיהם בכל ראש השנה.

רצון הסט"א שתשתנה ההנהגה העליונה והשפע לא יהא תלוי כלל במעשי האדם ויהיו כל אפין שוין

כי רצון המקטרגים הוא שישנה הקב"ה את סדר ההנהגה, והיינו שהטבת הקב"ה לא תהיה תלויה עוד רק במה שבחר האדם בדרך הטוב, אלא שיהיו כל אנפין שוין בהטבת הקב"ה, ויגיע השפע לכל ברואי עולם בשווה אם טוב ואם רע, מבלי הכשרת מעשים ועבודת ה' והכנת כלים לקבל

השפע, כי ישפיע הקב"ה את שפעו הטוב אף אם לא יבחר האדם בדרך הטוב והתורה^ט. וטענתם בפיהם שעל פי הנהגה כזו תהיה טובת העולם מובטחת יותר, מפני שכבר אין הדבר תלוי בהכרח בבחירת האדם שבידו לבחור ברע ג"כ ולגרום נזק, אלא לעולם יהא נשפע שפע טוב לכל העולם בשוה, אפילו אם האדם לא יבחר בטוב לעשות רצון קונו.

אמנם כל תביעה זו היא 'להתייצב על ה" עצמו, שהרי ע"י הנהגה כזאת יתבטל התענוג העליון הבא ע"י כח הבחירה דוקא, שהנחת רוח לפניו היא כאשר הוא מיטיב עם האדם רק בכח בחירתו הטובה ועבודתו, שע"י עצמו מקבל הקב"ה תענוג ונחת רוח כשישראל חפצים לעשות רצון קונם וזוכים אל תכלית ההטבה דוקא מצד מעשיהם הטובים.

והשטן ושרי האומות אינם יכולים לעמוד על עומק תענוג וכוונה זו, כי הנה הגויים מקור שרשם מבחי' זוהמת הנחש שנתערב בו באדם הראשון בחטא עץ הדעת, שהוא בחי' הרע של העץ הדעת^ק, ונקראים הם בנים של הנחש שהוא הסט"א, ולכן רצונם הוא שכל סדר הנהגת העולם יתנהג עפ"י הנהגה של ה'אדם בליעל' (שפיטושו עלי על), והיא הנהגה כזאת שיהא ביכולת האדם לקבל כל שפע הטוב אף בלא בחירתו בדרך הטוב, ובלא שיצטרך לכך איזה פעולה ועבודה להקב"ה, ולא על פי הנהגת האדם דקדושה, שהוא דרגת ה'אדם' הנכון שבחר בו הקב"ה, שרק ישראל לבדם עומדים במדרגתו.

**עומק הבקשה בראש השנה על גילוי כבוד שמים –
שיתחדש אדם כזה המקבל על עצמו עומ"ש כפי
רצון הבורא**

ועל קוטב זה מיוסדת כל עבודת בני' בראש השנה ובכל הימים הקדושים, שעושים תשובה ומתקנים מעשיהם, ומראים בזה שאכן הוא ביד האדם לזכות לטובת הקב"ה מכח בחירתו הטובה ומסיבת עבודתו שעובד

ט. ראה עוד בענין שיטה זו להלן בפרק ו' בענין חטא דור המבול.

כ. והיינו בחי' 'נעשה אדם' החיצוני שאינו יכול להתאחד עם דרגת 'ויפח באפיו' וגו', כנ"ל בפרק ב'.

את בוראו ועושה נחת רוח ליוצרו ית' שבראנו לכבודו, וברצוננו לזכות דוקא אל הטבה כזאת הבא מכח מעשים טובים ועשיית רצון הקב"ה, ולא בדרך מתנת חינם לחוד כרצונו של הסט"א ח"ו.

ובזה יתבאר עומק כוונת הבקשות שמבקשים בכל התפילות של הימים הנוראים בנוסח שתיקנו אנשי כנה"ג, 'ובכן יתקדש שמך' וכו', 'ובכן תן פחדך' וכו', 'וייראוך כל המעשים' וכו', 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם' וכו'. שעומק בקשתנו בזה היא, שתתחדש בריאת העולם – וכן יצירת האדם – באופן הנכון ולא באופן מוטעה כסברת הגויים, ושיתקיים רצונו ית' מה שכיון בעת בריאת העולם ויצירת האדם, שיהא אדם כזה שיקבל על עצמו עול מלכות שמים כראוי, ובכך יזכה אל שלימות ההטבה שרצה הקב"ה להטיב עם האדם, ולא כמו שרוצה הסט"א שכל שפע הטוב יהיה באופן של מתנת חינם לחוד בלא שיצטרפו לכך עבודה ובחירה בטוב. אלא ש'יעשו כולם אגודה אחת' לעשות רצונך' הקדום וכוונתך בבריאתו 'בלבב שלם', ושתתגלה בשלמות מדרגת האדם דקדושה שהוא האדם האמיתי שנברא ביום ראש השנה.

אופן אחר של שינוי ההנהגה – השפע לא יהא כ"כ גדולה ועצומה, וממילא לא תצטרך על כך עבודה רבה ונשגבה

והנה מאידך גיסא ישנה גם קטרוג לשנות את סדר ההנהגה לדרך אחרת, והוא באופן ההפוך מהנ"ל^{כא}. והיינו, דכיון דרצון הקב"ה הוא שהאדם בעצמו מכח מעשיו ועבודתו דוקא יזכה אל הטובה, ולא שיהיה באופן של מתנת חינם, וזו היא הטבה שלימה. והנה מובן מאליו שהטבת הקב"ה להאדם היא גדולה ועצומה, דהרי תכלית השכר שהקב"ה חפץ להטיב עם האדם הוא שכר עוה"ב, והוא בחי' נחלה בלי מצרים, ועליה נאמר 'עין לא ראתה אלקים זולתך' (ישעיה סד ג, נרמז לד:), והיינו שאין דרך כלל לשכל אנושי להשיג מעלת הטבה זו שהוא נפלאה ועצומה. ומאחר שהאדם צריך לזכות לכך בכח עבודתו דוקא, הרי מובן מזה, שבכדי לקבל הטבה גדולה ועצומה

כא. ויתבאר בעז"ה ביותר להלן בפרק ז' גבי חטא דור הפלגה.

כזו, צריך כמו כן להקדים עבודה נשגבה ועצומה, וכמו שהצדיקים אכן עובדים את הקב"ה בעבודות רבות ונשגבות ובמסירות נפש ממש, ואינם מניעים שום אבר מאבריהם אלא ברצון הקב"ה, ואינם מסיחים דעתם כלל מהקב"ה, וכדומה עבודות נוראות ונשגבות. וכאן מוצא השטן פתח לקטרג לאיך גיסא, דמה צורך לנו בקבלת הטבה גדולה ועצומה כל כך, עין לא ראתה וכו', שצריך עבודות גדולות ונשגבות בכדי לזכות אליה, הלא מוטב הוא למעט קצת את מעלת האדם, שלא תהיה מדריגתו גדולה כל כך שיהא בדומה ממש להקב"ה כביכול, והטובה המזומנת לו גם לא תהיה גדולה כל כך, וממילא לא יצטרכו להתייגע בעבודה קשה כל כך. וגם כאן טוענים הם שהצלחתה של הנהגה כזאת מובטחת יותר, דמאחר שלא נחייב את האדם לעבוד את הקב"ה בעבודות גדולות וקשות כאלו, הרי הדבר יותר בטוח שיזכה האדם להטבת הקב"ה בקלות.

אמנם גם טענה זאת הוא נגד רצון הקב"ה שרצה דוקא להטיב עם האדם הטבה גדולה ועצומה, הטבה בבחי' עין לא ראתה וכו', ושאעפ"כ לא תהיה בדרך מתנת חנים, אלא שיזכה בו האדם מצד מעשיו ג"כ. (ואין הכי נמי שע"פ שכל הנגלה אין הדבר מובן כל כך היאך יזכו כל בני אנוש להטבה גדולה כזו בכח מעשיהם, ואכן דבר זה הוא מההשגות הדקות הנמשכים מבחי' 'מוחא סתימאה' וכמ"ש לעיל, והוא שכל אלקי שאינו מתלבש בכח השכל הנגלה, ואינו מתגלה אלא בבחי' פנימיות הלב, וכמו שיתבאר להלן בעז"ה). וגם על כך סובבות תפילותנו ובקשותנו בימים אלו, שיתחדש האדם הנכון, האדם האמיתי שרצה בו הקב"ה בתחילת היצירה, אדם כזה שעובד את הקב"ה, שיזכה אל הטבה השלימה כפי רצון הקב"ה בדיוק, ולא כפי כוונתם וקטרוגם של הסט"א.

הניצחון העיקרי בראש השנה נגד הסט"א הוא שלעולם לא ישתנו הרצון הקדום וסדר ההנהגה

והנה איתא במדרש (ויק"ד ל, ג) שנטילת הד' מינים בחג הסוכות, היא כעין נטילת מטה הנצחון בידיים, ובזה מראים ישראל שהם ניצחו בדין

ובמלחמה שהיתה להם לפני הקב"ה עם השטן וכל המקטרגים. ולכאורה צריך להבין מהו ענין נצחון זה, כי מאן יימר שאכן ניצחו ישראל בדין, הלא בראש השנה דנים את כל יושבי תבל על כל מעשיהם של משך השנה וקובעים את תהלוכותיהם במשך השנה הנכנסת, ומנין כבר יודעים בחג הסוכות שיצאנו זכאים בדין.

אלא ביאור הדברים הוא על פי מה שנתבאר, שעיקר הדין והקטרוג של הסט"א והאומות בראש השנה אינו על ישראל עצמם, אלא שהשטן מתייצב בעיקר נגד ה', וכל מה שמקטרג על ישראל הוא רק בכדי להוכיח עי"ז שצריכים לשנות את סדר ההנהגה העליונה ח"ו, וכנ"ל. והנה על דבר זה בודאי מנצחים אותו בכל שנה, כי הקב"ה בודאי לא ישנה ח"ו את תכלית כוונתו ית' בעולם ואת רצונו ית' שברא את האדם באופן שיצטרך לזכות בטוב ע"י מעשיו דוקא, ובודאי לא יעמיד הקב"ה את סדר ההנהגה ע"פ רצון הסט"א והאדם בליעל, אלא 'דבר אלקינו יקום לעולם', והקב"ה מחדש את האדם בכל ראש השנה כפי רצונו ית' בתחילת הבריאה.

ונצחון זה בא ע"י שהקב"ה מגלה בימים אלו את נקודת ה'צדיק' שבכל נפש מישראל, נקודת ה'נשמת חיים' שבו שהוא למעלה מענין הבחירה, ובנקודה זו הרי הוא בוחר רק בדרך הטוב וכמשנת"ל, וממילא אין שום מקום לכל הדיונים והקטרוגים שעליו (ויפגל נעו"ה צימר נפיק סגל). ואף שעל זה עצמו נערך הדין והמשפט בראש השנה, דהיינו באיזה אופן תתגלה נקודת צדיק זו בפועל, ואיך יבואו התיקונים על כל החטאים והעוונות המכסים על נקודת הצדיק שבו, אם יהיה בדרך הטוב או שיצטרכו עי"ז עונשים ח"ו וכדומה, אך מ"מ בעיקר הדין והקטרוג של הסט"א, שהוא על ה' ודאי, בודאי יש להקב"ה ולישראל נצחון עליו בכל שנה ושנה, ויודעים בייחוד ש'דין נצח'.

הוא נצח, אלא מאן דנסב באיין (שרביט) בידיה, אנו ידעין דהוא נצוחיא. כך ישראל ואומות העולם באים ומקטרגים לפני הקדוש ברוך הוא בראש השנה, ולית אנו ידעין מאן נצח, אלא במה שישראל יוצאים מלפני הקדוש ברוך הוא ולולביהם ואתרוגיהם בידם, אנו יודעין דישראל אינון נצוחיא.

קיצור הפרק

מבואר בזוה"ק שעיקר כוונת הסט"א במה שמקטרג על ישראל בראש השנה הוא 'להתייצב על ה' / הביאור בזה ע"פ הנ"ל שרצון הסט"א הוא להתנגד על יצירת אדם כזה הגורם תענוג ונחת רוח למעלה ע"י עבודתו בכח הבחירה שניתנה לו / הטעם שמביא השטן החטאים והעוונות של כל ישראל הוא כדי להוכיח שאכן האדם עלול לחטוא וא"א להעמיד כל הנהגת העולם ע"פ עבודתו / רצון הסט"א שישתנה סדר ההנהגה ויהיה באחד משני אופנים, או שכל השפע והטבת הקב"ה לא יהיו תלויים כלל במעשי האדם אלא שכולם יקבלו בשוה, או שלא תהא ההטבה בשלימות עצומה כ"כ, וממילא לא נצטרך לעבוד את השי"ת בעבודות רבות ומדריגות נשגבות / עומק כוונת הבקשות בראש השנה על גילוי כבוד שמים הוא בענין זה, שיתקיים הרצון העליון ב"ה שרצה בבריאת אדם המקבל על עצמו עומ"ש, ולא כפי רצון הסט"א שיהיה 'אדם בליעל' / על קטרוגים אלו של השטן בא הניצחון העיקרי של הקב"ה, כי לעולם לא ישתנה מה שרצה בבריאת האדם שיהא בוחר בדרך הטוב ויגרום נחת רוח למעלה ע"י עבודתו

פרק ה'

תקעו בחודש שופר

ע"י קול השופר - הבא ע"י נפיחה - מתעורר ה'נשמת חיים' שבאדם, שעליה אין שום דיונים וקטרוגים

'תקעו' בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי 'עקב' (פסלים פ"א, ז). זו מצות תקיעת שופר, שציונו ית"ש לשמוע קול שופר בראש השנה, והוא העצה טובה³² ועמוקה שנתן לנו בוראנו ית', כדי להמתיק את הקטרוגים והדינים המתעוררים בראש השנה ע"י השטן וכת

כג. כלשון הזוה"ק הרגיל לכנות את מצות שופר בכינוי 'עצה', כלשונו הק' (ח"ב קפד). וראה עוד בזוה"ק ח"א קצ. ח"ב רנ:) 'בההוא עיטא דקוב"ה יהיב לישראל דכתיב תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו'. וכנודע הרמז מהספד"ק ברית כהונת עולם (מאמר אילו של יצחק פרק ל"ט) שהתיבות עצ"ת הוי"ה גימטריא שופ"ר. ולפי המשך דברינו

המקטרגים. וכבר ביאר האר"י ז"ל באריכות (שע"כ דרושי לאש השנה דרוש ז', פע"מ שער השופר) את אופן המתקת הדינים בראש השנה ע"י מצוות תקיעת שופר, ברזי דרזין מכבשי דרחמנא.

וע"פ דברינו לעיל, יתבאר גם ענין המתקת הדין ע"י השופר. ובהקדם נחזור בקיצור על הדברים שנתבארו, שכל הקטרוגים והדיונים המתעוררים על יצירת האדם, עיקרם הם על ענין זה שניתן לו לאדם כח הבחירה, ובידו הוא אם לבחור בטוב או בהפכו, ובזה הרי הוא דומה אל השי"ת כביכול, שהאדם הוא היחיד בעולם שיש לו כח הבחירה, ועל ענין זה סובבים הקטרוגים של הסט"א. ונתבאר ג"כ, כי מצד בחי' ה'נשמת חיים' שבנפש האדם אין שום מקום לכל קטרוגים אלו, כי מדרגה זו היא למעלה מכל ענין הבחירה, והיא חלק אלוך ממעל שאי אפשר לו לבחור ברע, והוא קשורה ל'עץ החיים', שהוא שורש החיים של האדם המקושר אל בוראו ית' באופן למעלה מן הבחירה. וממילא כשמתגלה אצל האדם נקודת החיים שבעומק נפשו, ומצידה הרי הוא בהכרח בוחר בטוב, הנה נסתמים בזה כל הטענות והמענות של המקטרגים, שהרי מצידה אין לו מקום כלל לבחור ברע. וגם בחי' ה'נעשה אדם' שהוא החיצונית שלו, מאחר שהוא מתאחד עם בחי' ה'נשמת חיים' שבו, הרי הוא מקושר בזה אל המדרגה שלמעלה מהבחירה, ומצד נקודה זו בודאי יבוא העולם אל תכליתו כמו שעלה ברצונו ית' בתחילת הבריאה, ונמצא שע"י גילוי עומק נקודת החיים שבאדם, כבר אין שום מקום לאלו הקטרוגים של הסט"א.

והנה נודע שע"י קול השופר שאנו תוקעים למטה, שהוא הבל ונפיחה הבא מפנימיות לב האדם, מתעורר גם למעלה ענין זה, והיא הנפיחה של 'ויפח באפיו נשמת חיים', והקב"ה חוזר ומחדש את ה'נשמת חיים' שנפח באדם מתוכיותו ומעצמותו. והיינו, שע"י כח קול השופר שאנו נופחים מתוכיותנו ומפנימיותנו אל תוך השופר, וממליכים את מלך הכבוד מעומק נפשנו מתוך פנימיות חיות זו (כמ"ש 'שממליכוי עליכם וכו' ונמה בשופר'), הנה עי"ז נתעורר למעלה שהקב"ה יחדש את האדם ע"י נפיחה מתוכיותו

יתבאר שאכן זו עצה עמוקה כי היא כעין בריאת האדם שהיתה בדרך הערמה על המלאכים.

ומפנימיותו, והיינו בחי' הנשמת חיים הבאה בדרך 'נפיחה' ולא בדרך 'מאמרות', ובזה נסתמים כל הטענות והקטרוגים. כי ע"י קול השופר, שהוא קול פשוט שאינו מתפרש בדיבורים, והוא הבל הבא מתוך פנימית הלב, הרי בזה מתעוררת נקודת ה'צדיק' שבעומק נפש האדם, והיא נקודת הנשמת חיים שבאדם, שעליה אין לו בחירה כלל, ועליה נאמר (ישעיה ס, כב) 'ועמך כולם צדיקים', ומצד בחי' זו הוא הרי ממליך את הקב"ה מעומק נפשו, וכשמתגלה נקודה זו אין שום מקום קטרוג עליו, ונסתם פי השטן המקטרג על האדם 'דעתיד הוא למחטי קמך' ע"י כח בחירתו, שהרי נתגלה שעל כרחו בוחר הוא רק בטוב. והנה ע"י גילוי נקודה זו שוב מחדש הקב"ה את האדם ג"כ כפי רצונו ית', באופן של 'ויפח באפיו נשמת חיים', שהוא האדם דקדושה, אדם שיש לו נשמת חיים באפיו, אדם המקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות, ולא כפי רצון הסט"א שרצה להעמיד כל סדר ההנהגה על האדם בליעל, שהוא בחי' ה'נעשה אדם' שאינו מקושר כלל אל בחי' 'נשמת חיים' כנ"ל.

'המוח שליט על הלב בתולדתו' – בחיצוניות, אבל בפנימיות הלב הוא למעלה מן המוח

ולתוספת ביאור ענין ההמתקה ע"י השופר, נתנה ראש ונשובה להתבונן בדברי המדרש שהבאנו לעיל בענין דיוני המלאכים בעת יצירת האדם, וז"ל שם (צ"י ס, ט) 'אמר רבי סימון, בשעה שבא הקב"ה לבראות את אדם הראשון נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא וכו', עד שמלאכי השרת מדיינים אלו עם אלו ומתעסקים אלו עם אלו, בראו הקב"ה, אמר להם מה אתם מדיינים, כבר נעשה אדם', עכ"ל. ומבואר מדברי המדרש, שיצירת האדם נעשתה בדרך של 'מה אתם מדיינים - כבר נעשה', דהיינו שהקב"ה ברא את האדם באופן שלא התחשב כלל בכל הדיונים והקטרוגים, אלא נתעלה למעלה מהם, ורק כך נעשה האדם.

והענין בזה הוא, דהנה נודע (וזה"ק ס"ג נכד.) שמוח האדם הרי הוא שליט על הלב בתולדתו וטבע יצירתו, וביד המוח לכופ את הלב לרצות

ולחשוך רק במה שהמוח מסכים עליו. אך מבואר בספרי בעל התניא זי"ע^ד דכל זה הוא רק בחיצוניות הלב, שעליו שליט המוח בתולדתו, אבל פנימיות הלב היא למעלה מן המוח, ואין לשכל שליטה עליו. וביאור הדברים הוא, שיש עומק פנימי בלב האדם שהוא נקודת עצם נפשו, ונקודה זו של עצם הנפש היא מרוממת יותר מכל החשבונות והשכל המושגים במוח, והיא הנקראת 'פנימיות הלב שלמעלה מן המוח'. כי ישנם דברים שיכולים להבינם במוח ובשכל, והם מותאמים עם כח החכמה, והשכל מחייב לעשותם מצד ההגיון. אמנם יש דברים שרק עומק הלב שהוא למעלה מן המוח יכול לעמוד עליהם ולהשיגם, והם דברים כאלו אשר מצד החכמה והשכל אינם מובנים כל כך, ואדרבה, השכל מתנגד להם ומכחישם, ורק מצד פנימיות הלב שהוא עומק נפשו של אדם יש מקום לדבר זה לעשותו, והיינו שיש לאדם הרגש מעומק נפשו ממקום שלמעלה מהסברה ושכל שטוב הדבר לעשותו^כ.

כד. ראה לדוגמא בליקוטי תורה (דרושים לראש השנה, ז"ה והיה ביום ההוא, נ"ח ע"ד) וז"ל: והנה חיצוניות הלב הוא למטה מהשכל ומקבל ממנו, כמ"ש לפי שכלו יהולל איש, שהתפעלות המידות שבלב הוא לפי השכל וכנודע, אך התפעלות זו שבמידות אלו הוא רק בחי' חיצוניות הלב, ונקראת רצון התחתון, שהוא בחי' רעותא דליבא הנוול ונמשך מבחי' התבוננות השכל, אבל פנימיות הלב שהיא הנקראת רצון העליון, אינו מקבל ונמשך מהשכל כלל אלא הוא גם למעלה מהשכל. ע"כ.

כה. וביתר ביאור (בקצרה), כי יש ב' בחי' ראשית; ראשית הנגלה וראשית הנעלם. ראשית הנגלה הוא המוח, שמקומו הוא בראש האדם, והוא מקום הגבוה ביותר בקומת האדם, ונמצא שהמוח הוא הראשית מצד הנגלה, ובבחי' זו נחשבת ספירת החכמה כספירה הראשונה שבעשר ספירות ועז"כ (תהלים קיא, י) 'ראשית חכמה', ובבחינה זו נאמר שהמוח שליט הלב בתולדתו, כי הוא ראשית הספירות, ושם המוחין הם למעלה מן המידות שבלב. אמנם כל זה אינו אלא בחיצוניות, אך בפנימיות נחשב ספירת הכתר כראשית הספירות, והוא ראשית הנעלם, ו'כתר' הוא הרצון הבא מפנימיות הלב שהוא גילוי נקודת עצם הנפש. ומצד הפנימיות נחשב הלב ל'ראשית', כי אף שהמוח הוא במקום הגבוה ביותר בקומת האדם, אולם הלב הוא במקום הפנימי ביותר שהרי הוא באמצע הגוף, וממקום פנימיות זו - שהוא הלב - מתפשט החיות לכל הצדדים בקומת האדם, ומצד בחינה זו נאמר שפנימיות הלב הוא למעלה מן המוח. וראה עוד בארוכה ב'מאמר לחנוכה' פרק ג'.

הידיים הם התפשטות מפנימיות הלב – ומכח זה ברא הקב"ה את האדם

והנה הידיים הם כוחות המתפשטים מן הלב, וכמו שנראה בקומת האדם ששתי הידיים נמשכות ועומדות משני צדדי הלב, וכן הוא בחוש המציאות שאת רגשי פנימיות הלב שאי אפשר להגדירם בדיבור, מבטאים בני אדם ע"י תנועות הידיים, הרי שהידיים הם התפשטות הכוחות הפנימיים שבלב, ע"ד הכתוב (איכה ג, מ) 'נשא לבבנו אל כפים'¹.

נמצא שכח העשייה שבידיים הוא כח הנמשך מפנימיות הלב שהוא למעלה מן המוח והחכמה, כי הידיים מרגישים את עומק הלב, וממילא יכולות לעשות דברים גם לפני ששומעים אותם מן השכל, ובלי שיעבור דרך דיון השכל והכרעתו, כי עומק הנפש מרגיש שכך צריכים לעשות. וכח ההרגש הזה בא ממקום שלמעלה מן השכל, כי הוא כ"כ נוגע בנפשו עד שאין צריכים לזה את החשבון ויישוב הדעת של השכל בכדי לעשותו, אלא הנפש בעצמו מרגיש כי דבר זה ראוי ונכון לעשותו, ואע"פ שעדיין אין השכל מרגיש אותו ואין הוא מסכים לכך, מ"מ כח העשייה שבידיים הנמשכים ממקום שלמעלה מן השכל הם מרגישים את זאת, והם מוציאים הרגש זה מכח אל הפועל, ויעשו את הדבר אף בלא הסכמת השכל². ואף דבר זה נראה בחוש, שיכולים להגביה את הידיים למעלה מן הראש ומוח, בסוד נטילת (נטילת ידיים), והרי זה רומז שאף שבחיצוניות אכן נראה שהידיים הם למטה מן השכל, אבל בפנימיות הרי הם למעלה מן השכל כנ"ל. ועל זה כתיב (פסלים עה, עב) 'וירעם כתום לבבו ובתבונות כפיו ינחם', כלומר שישנו שכל עמוק בנקודת תמימות הלב, והוא נקרא 'תבונות כפיו', מפני שאינו יכול להתגלות אלא בכח העשייה שבידיים, שהם מרגישים את עומק הלב, ועי"ז פועלים הם העשייה.

כו. ובדרך רמז, הנה מילוי תיבת ל"ב (למד בית), גימטריא תיבת י"ד במילואו (יוד דלת), ורומז על כך שהידיים הם המילוי והשלמת והתפשטות רגשי הלב.

כז. וע"ז אמרו חז"ל (שבת יד). 'ידיים עסקניות הן', דהיינו שהידיים עושים דברים אף בלא השגחת השכל. והגם שלפי הפשט זהו חסרון של הידיים הגורם להן טומאה, אבל ידוע שכל חסרון הוא קליפה המכסה על המעלה הפנימית, והיא מה שהידיים אינם משועבדים אל השכל, והם כלי להתגלות כוחות נפלאים שלמעלה ממנו.

והנה ע"י כח זו של עשייה המתגלה בידיים - שהוא למעלה מן החכמה והשכל - ברא הקב"ה את האדם, שאע"פ שהמלאכים היו מדיינים זו עם זו, והיו כיתות מן המלאכים שאמרו אל יברא, ואמרו ג"כ 'מה אנוש כי תזכרנו' ו'עתידי הוא למחטי קמך' וכו"ל, והיו לכאורה טענות צודקות, כי אכן מצד השכל והחשבון קשה מאד להבין את יצירת האדם. אולם ע"ז אמר להם הקב"ה 'מה אתם מדיינים כבר נעשה', דהיינו שהוא כבר נעשה ממקום שלמעלה מכל דיונים אלו, שהאדם נברא ע"י כח העשייה שבידיים שהוא כח שלמעלה מן החשבונות ודיונים, ולכן אף שאין הדבר מובן כל כך בשכל, הרגישו הידיים את עומק פנימית הלב כביכול שאכן צריכים לבראות את האדם, ומכח זה נברא האדם, ומצד זה אין צריכים לשאול ולהתחשב בדיוני השכלי.

(והנה) בוודאי יש מהלכים להסביר את הדברים כך שיובנו גם ע"פ השכל, אבל מ"מ זהו רק בכדי לצאת ידי חובת השכל, שיתיישב הדבר גם ע"פ השכל הנגלה, ואין זה הטעם האמיתי שהקב"ה ברא את האדם. ונברא האדם דווקא באופן זה של התעלמות מהשכל לגמרי, לידע ולהודיע שמקור שורש האדם הוא אכן נעלה מכל אלו החשבונות והדיונים המושגים (בשכל).

קול השופר מעורר להמליך את הקב"ה מעומק פנימיות הלב - ועי"ז מחדש השי"ת יצירת האדם ממקום שלמעלה מחשבונות ושכל

ועל פי הדברים האלו נשכיל יותר ב'רזא דתרועה', בסוד העצה העמוקה של השופר הממתיק את הדינים והקטרוגים המתעוררים על בריאת האדם בכל ראש השנה. דהנה השופר מוציא קול פשוט הנמשך מהבל הלב, מעומק פנימיות הלב, ואינו כמו הדיבור שהוא תיבות ואותיות

כח. ובזה יתבאר הא דאמרו חז"ל (עירובין יג:) 'נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו, ואמרי לה ימשמש במעשיו', כי מאחר שמצד השכל אכן 'נוח לו לאדם שלא נברא', הרי מוכרח שמה שנברא הוא ממקום שלמעלה מן השכל, בבחי' 'כבר נעשה', הרי בא זאת ללמד גודל כוח העשייה ומאיזה שורש עמוק הוא נמשך, ועל כן החובה עליו להשלים את ענין העשייה וצריך הוא מאד לפשפש ולמשמש ב'מעשיו' עד השורש, כי הם נמשכים משורש נעלה מאד.

הנמשכים מן המוח והשכל, שהרי מטרת הדיבור הוא הסברת דברים, ובדיבור עוסקים רק בדברים כאלו שניתנו להסבירם, משא"כ קול פשוט, הוא נמשך מתוך הלב, ואינו מתפרש כלל בדיבורים כי הוא למעלה מהשכל. וכשאנו תוקעים בשופר בבחי' קול פשוט מעומק פנימיות הלב, שהוא עומק נקודת החיים שבנפש האדם, וממליכים אנו בזה את הקב"ה באופן למעלה מן השכל, ומעוררים אנו בזה את נקודת קבלת עומ"ש שהיא למעלה מן כל הקטרוגים, והוא נקודת צדיק שבכל נפש מישראל שבה אנו מקושרים אל הקב"ה באופן שלמעלה מן השכל, והוא מקום נעלם ונסתר מאד שאין בעולם מי שיהא מבין על סתר זה אלא הקב"ה לבדו, הרי בזה מעוררים אנו הנהגה זו גם למעלה, שיתנהג הקב"ה ג"כ עמנו בהנהגה כזאת, ויחדש את בריאת האדם ממקום נעלה למעלה מן השכל והדיונים, מעומק הלב שלמעלה כביכול, ויתעלה מעבר לכל אלו הקטרוגים של הסט"א ומכל הדיונים של המלאכים המקטרגים על האדם, ולחדש את יצירת האדם ע"ד 'כבר נעשה', בכח העשייה המרגיש את עומק הלב והוא עושה למעלה מן השכל והחשבונות³². ובזה יובן מה שהורה האר"י הק' (שע"כ סג) לכוון כוונות מיוחדות ב'יד' האוחזת בשופר, כי אכן פנימיות רמז קול השופר הוא לכח העשייה שבידיים שהוא למעלה מן השכל וההסבר, והוא מגלה את פנימיות 'כח' ה'לב', ועל כן שייכת גם ה'יד' לעיקר כוונות השופר.

ויצירה זו הבאה ממקום שלמעלה מן החכמה והשכל, הרי היא יצירה בבחי' ויפח באפיו נשמת חיים, בבחי' נפיחה מתוכיותו ופנימיותו שהוא למעלה מבחי' 'מאמרות', והיא יצירת האדם האמיתי כרצונו ית', שהוא חלק אלוך ממעל ממש הדבוק אל הקב"ה וזוכה לחיים נצחיים

כט. וז"ל שם: ב' אותיות ש"ו מן שופר הם סוד הש"ך דינים דבוצינא דקרדינותא, והם נשלמים לחשבון זה ע"י היד של אדם האוחזת בשופר לתקוע בה, כי היא כלולה מן י"ד פרקין שבה' אצבעות היד, עם ש"ו הרי ש"ך, וה' אצבעות היד משלימים לה' גבורות מנצפ"ך שהם פ"ר, עכ"ל. ונמצא שהשופר מרמז אל דיני ש"ך ופ"ר, ודיני פ"ר שייך אל הידיים, כי יש ב' ידיים, וב"פ יד' הוא 'כח' שהוא בחי' כח הידיים, וי"פ כ"ח גי' פ"ר, ודיני ש"ך שייך אל הלב שהוא גי' י"פ לב', ושניהם נרמזים בבחי' השופר. וע"ז נאמר תקעו בחודש שופר ב'כסה ליום ח'גנו כי ר"ת 'כח' לב', דיני ש"ך ופ"ר הנרמזים בשופר, וכוונת היד' משלימה את מספר הי"פ לב', כי אכן היד הוא שלימות והתגלות כוחות הלב כמ"ש בפנים.

כדכתיב (דברים 7, 7) 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום', וכל זה מתעורר ע"י קול השופר המגלה את עומק פנימיות הלב.

בריאת האדם נעשתה ע"י גאות ה' - שמתעלה למעלה מן הקטרוגים - והם הי"ג מידות של רחמים

והנה איתא בזוה"ק (ח"ג ט"ז:?) כי כאשר טענו בפניו ית' על בריאת האדם כי עתיד הוא למחטי קמך, השיב הקב"ה 'וכי למגנא אתקרינא א-ל רחום וחנון ארך אפים', והיינו, שהשיב להם שלתכלית זו ברא את הי"ג מידות של רחמים, בכדי להשית עצה כביכול עם החוטאים, נמצא שהכח אשר על ידו מתעלה הקב"ה למעלה מן הקטרוגים, הוא ע"י הי"ג מידות של רחמים. ומצד זה איתא בזוה"ק (ח"ג קכ"ג:?) כי הי"ג מידות של רחמים הם 'גאות ה'', והיינו שזה הוא גאוותו של הקב"ה, שהוא יכול לעשות כרצונו אע"פ שאין השכל הפשוט מבין טעמו, ואפילו כשיש הרבה מתנגדים ומקטרגים כנגד הדבר, מ"מ מתעלה הקב"ה למעלה מן כל הקטרוגים בבחי' גאות, דמי יאמר לו מה תעשה, והוא עושה דברים בבחי' עומק הלב כביכול המרגיש את תכלית הטוב שיצא מן בריאת האדם, אע"פ שאין החכמה והשכל מסכימים לכך. וע"ז נאמר (ישעיה 5, 14) 'ויגבה ה' צבאות במשפט', שהקב"ה מגביה את עצמו במשפט למעלה מן כל הדיונים והקטרוגים, ונוצח לעולם בדין, בבחי' גאות ה'. ולכך אחר הפסוק המתאר את טענות המלאכים 'מה אנוש כי תזכרנו', ממשיך הפסוק הבא 'ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ', כי ע"י בריאת האדם נתגלתה גאות הקב"ה, שאינו מתפעל מכל הקטרוגים והדיונים של המלאכים המקטרגים על בריאת האדם, ואדיר שמו לבדו במלכותו על כל הארץ.

ל. ז"ל שם: תנינן בשעתא דברא קודשא בריך הוא עלמא למברי בר נש, אמליך באורייתא, אמרה קמיה תבעי למברי האי בר נש, זמין הוא למחטי קמך, זמין הוא לארגזא קמך, אי תעביד ליה כעובדוי, הא עלמא לא יכיל למיקם קמך, כל שכן ההוא בר נש. אמר לה, וכי למגנא אתקרינא א-ל רחום וחנון ארך אפים.

לא. ז"ל שם: בגין דאילין תליסר אינון גאות ה'.

וע"ז אנו מזכירים בראש השנה את הפסוק 'ה' מלך גאות לבש, לבש ה' עוז התאזר, אף תכון תבל בל תמוט', ופירושו, שבכדי שיהיה ה' מלך, ברא את האדם הנברא מצד בחי' המלכות של הקב"ה, דאין מלך בלא עם, וכדי לבראו – **גאות לבש**, שהוצרך הקב"ה כביכול להלביש עצמו בגאות ולהתעלות על כל הקטרוגים של הסט"א, והגם שאין השכל הפשוט משיג את הדבר, **התאזר בעוז** ותעצומות שלא להתחשב עמהם כלל. ואע"פ שהאדם הוא בעל בחירה בעצמו ובידו להחריב את העולם בבחירתו הרעה, וכטענת המלאכים דעתיד הוא למחטי קמך, הנה על זאת מסיים הפסוק **אף תכון תבל בל תמוט**, כי אע"פ שיש לו לאדם כח הבחירה, מ"מ תבל בל תמוט ולא ייחרב העולם.

והנה פסוק זה הוא תחילת השיר של יום הששי, שבו ביום נברא האדם, ובפרקי דר"א (פיק י"א²⁷) איתא ג"כ שאדם הראשון אמר מזמור זה באותו יום שנברא בו. ולפי דרכנו יובן היטב, כי בכדי לברוא האדם הוצרך הקב"ה כביכול להלביש עצמו בבחי' גאות הנ"ל, בחי' י"ג מידות של רחמים, ובכח זה נעשה האדם, ועל זה שיבח ורומם אדם הראשון ליוצרו²⁷.

לב. וז"ל שם: עמד [אדם הראשון] על רגליו והיה מתואר בדמות אלקים, ראו אותו הבריות ונתייראו כסבורים שהוא בוראם, ובאו כולם להשתחוות לו, אמר להם באתם להשתחוות לי בואו אני ואתם נלך ונלביש גאות ועוז ונמליך עלינו מי שבראנו, לפי שהעם ממליכים את המלך ואין המלך ממליך את עצמו אם אין העם ממליכים אותו, הלך אדם לעצמו והמליך אותו ראשון וכל הבריות אחריו ואמר ה' מלך גאות לבש וגו'.

לג. וראה בדברי קדשו של הרה"ק מראפשיץ זי"ע בזרע קודש פר' נצבים, וז"ל: אמרו ז"ל שקודם שנברא האדם אמרו המלאכים עתיד הוא למחטי קמך והשיב ית' וכי למגנא אנא נקרא רחום וחנון, נמצא כבר קודם שנברא האדם כבר היה ידוע שיחטא, ולבש הקב"ה הי"ג מדה"ר ואמר וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו כדאי והגון, וז"ש גלמי ראו עיניך, שכבר בעת שהייתי גולם בלא חיתוך אברים בהתפשטות כבר ראו עיניך שעתיד לחטוא, ואתה תמחול ע"י גאותך די"ג מכילין דרחמי דאינון גאות ה' כנ"ל, שאע"פ שיש ח"ו מקטרגים אין מי יאמר לו מה תעשה, והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש כרצונו וחנותי את וגו', וז"ש והוא באחד אח"ד גי' י"ג הם י"ג מדה"ר ששם כל הנבראים שנשתלשלו מאצילותו ית' כביכול מאחדותו ית' הם בבחי' אחדות, ואז ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש, ור"ת גלמי' ה' מלך גאות לבש, כנ"ל שאמר זאת בראש

קדימת ישראל 'נעשה' ל'נשמע' בא מצד עומק נפשם למעלה מן השכל – ומכאן זה 'נעשה האדם'

והנה איתא בזוה"ק (סקדמת סוהר 97 ב.) 'כתיב נעשה אדם, דהוה עתיד למקדם עשיה לשמיעה, דכתיב הכא נעשה אדם, וכתיב התם נעשה ונשמע', דהיינו כי מה שאמר הקב"ה 'נעשה אדם' היה בשביל האדם הזה שעתיד הוא לומר 'נעשה ונשמע'. והנה דבר גדול הודיעונו כאן חז"ל בזה, כי מה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, הוא כענין מה שנתבאר על גודל כח העשייה המסוגל לעשות דברים אע"פ שאין השכל מחייב אותם, וגם אם אין השכל מבין את טוב הדבר, מ"מ מצד עומק הנפש מרגישים שמוכרחים לעשות אותו, כי הוא נוגע כ"כ בנפשו עד שאין הוא מתחשב כלל עם הסכמת השכל על כך. וכן היה ממש בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, כי הרגישו בעומק נפשם את הקשר אל הקב"ה, עד שלא הונח מקום כלל אל השכל לדון אם טוב הדבר וכו', כי מצד פנימיות ליבם שהוא למעלה מן החכמה והשכל הרגישו שהם מוכרחים בדבר, 'נעשה' ואח"כ 'נשמע', והרי זה כלאחר מעשה שכבר אי אפשר לדון בו אם לעשות או לחדול - בבחי' 'כבר נעשה'. וכח זה של ישראל, האדם האמיתי, היה אתערותא לעילא לענין העשייה של נעשה אדם, דאדם כזה שיש בו כח העשייה בעבודת הקב"ה באופן שלמעלה מן הדיונים והשכל, על האדם כזה אכן נאמר 'נעשה אדם' ואליו היתה הכוונה בבריאה.

ומטעם זה אנו חוזרים בכל שנה ושנה ומזכירים באריכות את סדר מתן תורה בתפילת מוסף של ראש השנה, כי שם היתה התגלות גדולה של אותו האדם הגדול בענקים, ועל כן היה גילוי זה מלווה ב'קול שופר חזק מאד', היינו כחו החזק של הקב"ה להתגבר על כל המניעות, ועל כן מזכירים בברכת שופרות את מעמד הר סיני ואת הסדר שקיבלו ישראל את התורה, ומעוררים אנו בזה גם היום בכל ראש השנה את ה'נעשה אדם' בבחי' 'כבר נעשה'.

השנה, וז"ש גלמי ראו עיניך בעת שעל ספרך כולם יכתבו בעת המוכן לכתובת ספרים שהוא ראש השנה, ואז תיכף ית"ש גאות לבש.

גודל העסק בזכרון מעשה העקידה בראש השנה - לעורר בזה כח העשייה שהוא למעלה מדיונים וחשבונות

וביסוד זה יתבאר ט וב טעם ודעת למה שעושים עסק גדול בראש השנה ממעשה העקידה, כגון מה שתוקעים בשופר של איל זכר לעקידת יצחק, וקריאת התורה הוא במעשה העקידה, וכן סיום ברכת זכרונות הוא 'זכר הברית', הרי שמעשה העקידה תופס מקום חשוב ביותר בכל עבודת היום. ובוודאי אין המכוון רק כפי פשוטו בלבד - להזכיר זכויותיהם של ישראל, שהרי כבר היו להם לישראל עוד הרבה זכויות ממעשי האבות והבנים שלא נזכר עניינם כלל בראש השנה, אלא בוודאי שיש כאן עומק גדול השייך אל עצם עבודת היום של ראש השנה.

ולהנ"ל יובן הדבר היטב, כי הנה נסיון העקידה היה גדול וקשה ביותר, ועל נסיון זה לבדו נאמר בתורה להדיא 'והאלקים נסה את אברהם', והגם שבעשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו (אבות ה, א), מ"מ לא נאמר לשון זה בהדיא על שום נסיון כי אם עליו לבדו. וכן איתא בגמ' (פסחים פ"ט:) 'אמר הקב"ה לאברהם ניסיתך בכמה נסיונות ועמדת בכולן, עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים', הרי שאכן היה זה הנסיון הגדול ביותר, ובו היו תלויים כל השאר. ולא נאריך עתה לבאר את גודל קושי הנסיון במעשה העקידה, אולם הדבר ברור שעל פי השכל והחשבון היה לו לאברהם אבינו מקום נרחב להשתמט מנסיון זה, ואילו היה אברהם אבינו נכנס קצת בדיון עם היצ"ר על הדבר, היו לו הרבה טענות מוצקות לומר שחלילה לו לעשות כדבר הזה לשחוט את בנו יחידו, ודבר זה יגרום לחילול ה' וכדומה. אך אברהם אבינו לא התחשב כאן כלל עם כח החכמה והשכל, אלא הכין עצמו לשחוט את בנו בלי להיכנס כלל בגדר טוען ונטען עם אף אחד, באופן שנמצא שמה שעמד אברהם אבינו בנסיון במעשה העקידה נמשך רק מכח העשייה למעלה מן השכל, בבחי' 'כבר נעשה', ורק בכח זה עמד בנסיון גדול זה. ובכך נתבררה גודל קדושת ישראל שיש בהם נקודה זאת שמקבלים עליהם עומ"ש באופן שהוא למעלה מכל הדיונים והחשבונות. ואת מציאותה של נקודה זו הוא שאנו מזכירים בראש השנה ע"י עקידת יצחק כמ"ש 'ועקידת יצחק לזרעו

היום ברחמים תזכור', ומעוררים למעלה ענין זה, שהקב"ה יחדש ג"כ את האדם שיש לו נקודה זו, בבחי' 'כבר נעשה'.

ביאור פסוקים נוספים מתפילות היום – הנאמרים כדי לגלות פנימיות אהבת ה' לכלל ישראל

ובדרך זו מתפרשים כמה פסוקים שמזכירים בברכות מלכויות זכרונות שופרות¹², שכוונתנו לעורר ע"י אמירתם את הנקודה הפנימית, שהוא עומק הלב הדבוק בהקב"ה למעלה מן הבחירה, והוא למעלה מן כל הדיונים והשכל, ולעורר בזה את חידוש יצירת האדם ממקום זה שהוא למעלה מן כל הדיונים וקטרוגים.

ובגון מה שמזכירים את הפסוק שאמר בלעם 'לא הביט און ביעקב, ולא ראה עמל בישראל, ה' אלקיו עמו, ותרועת מלך בו' (נמדבר כג, כא), ופירש רש"י שם: 'לא הביט - הקב"ה און שביעקב, שכשהן עוברים על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהם עוברים על דתו. ה' אלקיו עמו – אפילו מכעיסין וממרין לפניו, אינו זז מתוכן', עכ"ל. והיינו כי אפילו אם ישראל ח"ו חוטאים לפני המקום, בכל זאת יש בהם עומק נקודת הלב, שבנקודה זו דבוקים הם לעולם בהקב"ה, וכל החטאים אינם מגיעים אל עומק מקום זו שהוא למעלה מן הבחירה. ועל זה נאמר 'ותרועת מלך בו', שהוא נקודה פנימית שלעולם יש בה ריעות ודביקות אל הקב"ה, בחי' חלק אלוק ממעל, ובה הם ממליכים אותו תמיד, ומצד נקודה זו דן אותם הקב"ה.

וכן הפסוק שאמר ירמיהו הנביא 'הלוך וקראת באזני ירושלים לאמר, כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך, אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר

לד. ואע"פ שנתבאר שזהו גילוי עומק הלב שאינו מתפרש בדיבורים, י"ל שבראש השנה נכללת ב'מאמרים' המשמעות הפנימית המתגלה ע"י השופר, וזהו ענין מה שאמר הקב"ה 'אמרו לפני מלכויות שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר' (ראש השנה לד:). דהשופר הוא בבחי' 'ויפח באפיו נשמת חיים' שאינו בגדר מאמר, אמנם בראש השנה מתפרש עניינו ע"י דיבורי התפלה של מלכויות זכרונות שופרות, והוא כח תפילה מיוחד שבכוחו לפרש סוד זה אשר בעלמא אינו ניתן להתפרש.

בארץ לא זרועה' (ירמ' ג, ט), דפסוק זה אמר ירמ' הנביא בתוך דברי תוכחה קשה שהוכיח את ישראל על גודל חטאם שהכעיסו לפני המקום (והיא לא ממ' הפטרות דפורענותא). אולם בכל זאת הזכיר בתוך דבריו, שעם כל גודל חטאם, ועם כל מה שהכעיסו לפני המקום, עדיין זוכר להם הקב"ה את 'אהבת כלולותיך', מה שכלל ישראל הלכו אחריו במדבר בארץ לא זרועה, בלי שום חשבונות של מה יאכלו ומה ישתו, אלא רק מכח המעשה המכריחם לעשות רצון ה' גם בלי שיתקבל הדבר על השכל. והרי זה מורה על גודל האהבה המסותרת שיש לישראל לבוראם, שאהבה זו הוא למעלה מכל ענין הבחירה, ומצד עומק האהבה הזאת לא שייך להם ליפרד מהקב"ה ח"ו, והקב"ה זוכר זאת לעולם, ומכח נקודת הלב הזו מתעלה הקב"ה בדין למעלה מן כל הדיונים והקטרוגים על בריאת האדם. ועד"ז מתפרשים עוד פסוקים שמזכירים בתפילות מלכויות זכרונות שופרות, והכוונה בהם כנ"ל לעורר את חידוש יצירת האדם ממקום נעלה זה שהוא למעלה מן השכל, ועי"ז מתעלה הקב"ה למעלה מן כל הדיונים והחשבונות, ומכח זה נברא האדם בבחי' 'כבר נעשה'.

נצחוננו של הקב"ה לעומת קטרוג הסט"א אינו רק מכח הנקודה שלמעלה מן הבחירה בלבד, כי גם מצד הבחירה יבוא האדם אל תיקונו

אמנם צריכים להדגיש, כי עם זאת שנתבאר שעיקר הנצחון של הקב"ה בדין לעומת המקטרגים הוא בזה שהאדם יש לו עומק נקודה פנימית שעליה אין לו בחירה, ומצידה הרי הוא צדיק בהכרח, ואין לו אפי' את היכולת לפגמה, מ"מ אין המכוון לומר שהאדם אינו זוכה אלא מצד נקודה זו, וכל בריאת האדם הועמד רק על נקודת הצדיק שבו שהוא למעלה מן הבחירה, כי הרי אדרבה, נתבאר לעיל דעיקר הכוונה העליונה הוא להטיב את האדם ע"י כח בחירתו דוקא, ואם אינו זוכה להטבה זאת אלא בבחי' מתנת חנים הרי אין זו שלימות ההטבה, דשלימות ההטבה הוא שיהא הוא עצמו מקור ההטבה, ובזה הוא דומה לו ית' שהוא בחי' מקור עצמית, ואין הוא צריך לקבל כלום מאחרים, וכמו שנתבאר לעיל באריכות, וא"כ על כרחך צריכים שיזכה האדם אל ההטבה ע"י כח בחירתו דוקא.

אלא עיקר המכוון בהנ"ל הוא רק באם נראה שכח הבחירה שניתן לו לאדם גורם קושי על ענין תכלית הבריאה שהוא מצד הכוונה להטיב, ועל זה ישנם כל הדיונים והקטרוגים של הסט"א, וברצונם שמכח זה ישנה הקב"ה ח"ו את סדר הנהגת העולם וכן"ל, הנה ע"ז אמרינן דסוכ"ס מאחר שיש לו לאדם חלק אלקי ממעל דבנקודה זו הרי הוא על כרחך דבוק אל הקב"ה, ומצד נשמה זו נמצא שהקב"ה הוא השליט על האדם, ואין האדם ממש ברשותו לבחור ברע, ובסוף ינהיג אותו הקב"ה אל תכלית תיקונו, ובזה נמצא דאע"פ שאכן ניתן לו לאדם כח הבחירה, ונראה הדבר כאילו הוא ברשות עצמו, מ"מ האמת הוא שעם כל כח הבחירה מנהיג אותו הקב"ה דסוכ"ס ע"כ יהא בוחר בטוב. ואין הכי נמי שקשה להבין דבר זה על פי השכל הנגלה, והוא ענין סתירת ידיעה ובחירה, אך האמת כן הוא, שעם כל ענין הבחירה נחשב רק הקב"ה כבעה"ב על האדם, ועי"ז יבא העולם בהכרח אל תיקונו ואל תכליתו שעליו נברא. ומאחר דבחי' נעשה אדם' שבו – שמכח זה הרי הוא בעל בחירה – הוא מקושר אל ה'נשמת חיים' שהוא חלק אלוך ממעל, נמצא שגם כח הבחירה שלו מקושר למה שהוא למעלה מן הבחירה, ועי"ז בוודאי יבא אל תיקונו, ובכח זה מנצח הקב"ה בדין לעומת המקטרגים.

**עומק גאות ה' הוא כאשר מתגלה גודל יכולתו אפילו
במקום שנראה כאילו סילק משם את כוח ההנהגה**

ובהנחה זו יבואר עוד יותר עומק ענין גאות ה', שהוא ענין י"ג מידות של רחמים, שנתבאר לעיל שבכח גאות זו מנצח הקב"ה בדין על בריאת האדם. שמלבד פשטות הדבר שע"י מידות אלו מתגבר הקב"ה למעלה מכל הדיונים והקטרוגים ואינו מתפעל מהם, מונח בו עומק נוסף, כי בעצם מה שהקב"ה מנהיג את העולם בבחי' גאות, וכל אשר חפץ ה' עשה, ועומד נגד כל המקטרגים עליו, עדיין אין זה נחשב כ"כ גאות, כי הרי הקב"ה הינו כל יכול, והוא ברא את כל העולם, וממילא אין זה חידוש כ"כ מה שהוא יכול לעשות בו כרצונו. אלא עיקר אמיתת גאות ה' מתגלה במקום אשר לפי הנראה סילק הקב"ה כביכול את היכולת שלו, והיינו במקום הבחירה ששם ניתן לו לאדם לבחור בעצמו, והוא כבעה"ב על עצמו,

ובידו גם לבחור ברע ואזי לא יבא העולם אל תכליתו. אמנם אם אפילו במקום זה מגלה הקב"ה כי הוא לבדו המלך, ועם כל ענין הבחירה שניתנה לאדם, מ"מ בכוחו לסבב את העולם ולהביאו אל תיקונו, הנה זהו אכן גאות נפלאה¹. וע"ז נאמר ה' מלך גאות לבש וגו' אף תכון תבל בל תמוט, כי ע"י שה' מלך וגאות לבש, לא ייחרב ולא ימוט העולם, כי בהכרח יסבב הקב"ה את העולם ואת האדם שיבואו אל תיקונם ואל תכליתם שבשבילו נבראו.

הבקשה לפני תקיעת שופר 'בחר לנו את נחלתנו' - שיימשך שפע המיוחד לישראל כפי רצון השי"ת

הרי נתבאר שהקול שופר מעורר ה'ויפח באפיו נשמת חיים', ובכח זה מחדש הקב"ה את האדם כרצונו, בבחי' 'נעשה אדם' המתאחד עם ה'נשמת חיים', ולא כפי רצון הסט"א והאווה"ע שברצונם להעמיד את סדר העולם על האדם בליעל, שהוא בחי' 'נעשה אדם' שאינו מתאחד עם 'נשמת חיים', ובכח השופר מעוררים את יצירת האדם האמיתי כרצונו ית', וכנ"ל באריכות.

והנה למעשה מקבלים גם האומות את השפע שלהם בראש השנה, אך זה וודאי שאין ביכולתם לקבל שום שפע ע"י ענין השופר, כי השפע הנשפע ע"י השופר הינו שפע הטוב שרוצה הקב"ה להטיב עם האדם דקדושה דוקא, שהוא האדם הנברא בבחי' ויפח באפיו המתעורר ע"י קול השופר². וזהו שאומרים לפני תקיעת שופר את הפסוק (פאלס מ, ט) 'בחר

לה. ויש להסביר זאת ע"פ משל לגיבור שקושרים את ידיו מאחוריו, ואם בכל זאת יש בכוחו להראות את גבורתו, הנה גבורה המתגלה במצב כזה היא נחשבת כגבורה גדולה ומיוחדת, והיא בחי' גאות.

לו. והשפע שאכן נשפע להם נמשך הוא מזה שלפני תקיעת שופר ישנו ענין תרדמה על בחי' ז"א, ובשעת התרדמה נבנה אז בחי' המלכות, ואז כאשר המלכות היא בלא ז"א משם ישנו יניקה להאומות העולם, ומשם היא יניקתם בראש השנה, וזהו ענין גלות השכינה, מה שהע' שרים יונקים את חיותם ושפע שלהם מן השכינה הק'. ונמצא שיניקת האומות הוא מהמצב של התרדמה על ז"א כביכול, שאז יכולים לינק מן המלכות לבדה. והיינו כפי שנתבאר לעיל, כי עה"ח הוא בחי' ז"א, והוא בחי' הנשמת חיים שבאדם,

לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה, יבחר לנו את נחלתנו שאנו רוצים לקבל השפע המיוחד לנו שהוא 'נחלתנו', את גאון יעקב שהוא השפע הגדולה והשלימה של כלל ישראל, אשר אהב סלה, שהוא החיות והשפע אשר הקב"ה אוהב מאד, שהוא השפע קודש של ישראל, שלמות ההטבה שרצה ית' בעת בריאת האדם. וזהו כל עבודתנו בזה יום הדין שכל ענייני הולך וסובב על ענין השופר, 'יום תרועה יהיה לכם', וגם חז"ל הורונו כזאת בייסדם את שלשת הברכות דמוסף על יסוד השופר וכמ"ש (ר"ה לד): 'אמר הקב"ה אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבא לפני זכרוכם לטובה, ובמה בשופר', כי אכן זו עיקר תכלית כל מעשינו ביום הזה, לעורר את ה'נשמת חיים' שהיא האדם דקדושה.

קיצור הפרק

קול השופר הבא בדרך הבל ונפיחה מעורר למעלה את ה'ויפח באפיו נשמת חיים', שעל חלק זה שבאדם אין שום דיונים וקטרוגים, וגם חלק ה'נעשה אדם' מקושר אליה, וממילא נמתקים כל הדינים המתעוררים על בריאת האדם / בחיצוניות האדם המוח הוא למעלה מן הלב וע"כ הוא שליט עליו, אבל מצד הפנימיות, הלב - שהוא פנימי יותר - שליט על המוח / הידיים הם התפשטות מפנימיות הלב, ולכן בידם לפעול דברים שאין המוח משיג אותם, ומכח זו נעשה האדם - בלי להתחשב עם הדיונים של השכל / קול השופר הבא מעומק פנימיות הלב שהאדם ממליך עליו את השי"ת, מעורר למעלה שהקב"ה יחדש את יצירת האדם ממקום שלמעלה מהקטרוגים של המלאכים - בבחי' 'כבר נעשה' / האדם נברא בכח גאות ה' - שאין הקב"ה מתפעל מכל ההתנגדות שעליו, והוא ענין י"ג מידות של רחמים / מה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע היה מצד פנימיות הלב שאינו מתחשב עם חשבונות השכל, ועי"ז 'נעשה האדם' ג"כ / אברהם אבינו ע"ה עמד בנסיון העקידה מכח שלמעלה מכל הדיונים, ואנו מעוררים הנהגה זו למעלה ביום זה ע"י זכרון עקידת יצחק / הפסוקים שמזכירים בתפילות ראש השנה - לעורר אהבת השי"ת לכלל ישראל ממקום פנימיות הלב אפילו כשאנו מובן

ומשם אין יניקה לאוה"ע, וכל יניקתם הוא רק מבחי' עץ הדעת שהוא בחי' מלכות, ומבחי' זו שיש בה תערובת טוב ורע משם יונקים האומות.

לפי הנהגת השכל / הגם שנתבאר שחידוש יצירת האדם בא ע"י התעוררות
 'נשמת חיים' שהוא למעלה מן הבחירה, מ"מ מאחר שחלק זה מתאחד עם
 בחי' 'נעשה אדם', הרי הדבר מובטח שגם מצד הבחירה יבא האדם אל
 תיקונו / עיקר גאות ה' מתגלה כאשר הוא מראה גודל יכולתו לפעול אפילו
 במקום שנראה כאילו סילק משם את ההנהגה שלו / ההשפעה הנמשכת
 ע"י השופר היא שפע נעלה המשתייך רק לישראל, וע"ז מבקשים 'יבחר
 לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה'

פרק ו'

דור המבול

חטא דור המבול בהוצאת ז"ל היה בכדי להמשיך
 השפעה מלמעלה בלא העלאת מ"ן – ע"ד מתנת חינוך,
 והיינו אחיזה במידת ז"א ולא במלכות

והנה מכח קטרוגים אלו של המלאכים נשתלשלו במשך הדורות רשעים
 גמורים שאחזו גם הם בקטרוגים וסברות אלו, והתייצבו על ה', ורצו
 בזה לשנות את סדר הנהגת העולם באופן שנתבאר, עד שמרוב קלקולם
 כמעט שלא נחרב העולם על ידיהם. וע"ז איתא במשנה (אבות טז, ב) ד'עשרה
 דורות שמאדם עד נח וכן עשרה דורות שמנח עד אברהם אבינו היו
 מכעיסים ובאים', והיינו שבדורות אלו לא היתה ניכרת הצלחת הקב"ה
 בבריאת האדם, והיה מקום גדול לטענת 'מה אנוש כי תזכרנו'. אלא שעם
 כל זאת, מתעלה הקב"ה למעלה מן כל הקטרוגים והקלקולים האלו, ומנהיג
 את עולמו באופן שלמעשה יבא הכל אל תיקונו ותתגלה התכלית בעולם
 כפי שעלה ברצונו ית' בתחילת היצירה.

והראשונים לזה היו אנשי דור המבול, שאז בחרו כל העולם להיות רשעים
 גמורים, וכמ"ש (צלאשית ו, ט) וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ.
 ונודע (מסכת ללה רכמי פ"ג; ראה עוד שנת מא. ונרש"י טז) שעיקר חטאם היה בהוצאת
 זרע לבטלה, והיינו שחטא זה היה דוגמא ומשל לכל סברתם וכוונתם

במעשיהם. כי הם רצו לעורר קטרוג למעלה, וטענו שמאחר שכל העולם כולו הם רשעים גמורים וכולם בחרו בדרך הרע, האם אכן לא תתקיים העולם וכל בריאת העולם תהיה לבטלה ח"ו, הרי זה דבר שאי אפשר, ואם כן בהכרח יצטרך הקב"ה לשנות את ההנהגה העליונה, כך שלא יהיה סדר קבלת השפע כמו שהוא עתה ע"י שבוחרים בדרך הטוב ואם כן רק הצדיקים הזוכים לכך מכח מעשיהם הטובים יקבלו גודל ההטבה מאת הקב"ה, אלא יהיו כל אפין שוין, וכל אחד יקבל את הטבת הקב"ה אפילו אם אינו זוכה לכך מכח מעשיו ואינו בוחר בטוב.

והנהגה זו הוא כמו הוצאת ז"ל, כי ההשפעה הבאה באופן הנכון היא כאשר המקבל מעלה תחילה מ"ן מתתא לעילא ומעורר את רצון המשפיע לתת לו, וזה ע"י מה שהמקבל נושא חן בעיני המשפיע, דנשיאות חן נחשבת כהעלאת מ"ן המכינה כלי להשפעה זו, ועי"ז משפיע המשפיע למקבל את השפעתו. אמנם כאשר המקבל רוצה לקבל את השפע בלא העלאת מ"ן, היינו בלי שימצא חן בעיני המשפיע ובלי שיכין כלי לקבל בתוכו את השפע, הרי השפעה זאת נחשבת כהוצאת ז"ל, כי המשפיע נתן את השפע בלי שיהא לו כלי נכון הראוי לקבל אותו, ונמצא שהמשפיע משפיע על חינם. ומאחר שהם רצו לקבל את כל השפע במתנת חינם בלי להכין לכך כלי, לכך חטאו בהוצאת ז"ל כדי לעורר הנהגה כזאת למעלה.

המבול נגרם ע"י 'זיתעצב אל לבו', היפך 'יום שמחת לבו' ביחוד של שמיני עצרת - יום הגשמים

ועומק הענין ע"ד הסוד הוא, כי הם רצו להפריד את היחוד הקדוש של קוב"ה ושכינתיה, ובקשו לאחוז ולעשות עיקר ממידת המשפיע - ז"א, ולא ממידת מלכות - שהיא הכלי המקבל את ההשפעה. ובכדי לתקן הפגם שגרמו, הוצרך נח לבנות תיבה, שבניינה הוא בנין המלכות, בכדי שכל השפע יהיה נשפע בכלי מתאים הראוי לקבל השפע.

כי העמדת העולם הוא על יחוד קוב"ה ושכינתיה הנעשה באופן מתוקן ונכון, והם רצו לאחוז בבחי' ז"א - קוב"ה - לבדו, בלא אחיזה במלכות

- שכינתיה, והיינו שיהא להם חלק במשפיע לבדו, ולא עשו את עבודת מקבל ההשפעה, שהיא העלאת מ"ן שהם הכלי אל ההשפעה, ורצו לקבל כל ההשפעות על חנם. ומגודל רשעים וחטאים קלקלו כל כך, עד שנגרם על ידם שבחי' המלכות, שהיא כללות הבריאה, איבדה את חינה בעיני הקב"ה, ועל כך נאמר 'ותשחת הארץ לפני האלקים' (נבאשית ג, יא), וביאר בזה"ק (מ"ב סא). דמידת המלכות הנקראת ארץ לא נשאה חן כביכול בעיני הקב"ה.

ופנימיות ענין קלקול זה הוא, דהנה ביום שמיני עצרת נעשה יחוד גדול למעלה, בחי' יחודא שלים בין קוב"ה ושכינתיה, ויום זה נחשב כיום שמחת לבו' של הקב"ה, כי הקב"ה יש לו שמחה גדולה בבריאת שמים וארץ, שעליה נאמר (מסילס קד, לב) 'ישמח ה' במעשיו', ועל גודל שמחה זו הוא קיום והעמדת העולם. ומאחר שהרשעים האלו גרמו במעשיהם קלקול והפסקה ביחוד זה, נתהפכה 'שמחת לבו' של הקב"ה ל'ויתעצב אל לבו' (נבאשית ג, ו), והייחוד הנורא הנעשה ביום הזה שהוא 'יום שמחת לבו', ובקשת כנס"י אל הקב"ה ביום הזה הוא 'שימני כחותם על לבך' (וי"ק מ"א כ"ג): כמד: מ"ג קיד), נתהפך להיות 'ויתעצב אל לבו'.

והנה יחוד שמיני עצרת הוא בחי' גשמים, ועל כן ביום זה מתפללים על הגשמים ואומרים 'תפלת גשם', ונודע מהמגיד מקאזניץ זי"ע (עמוד יטאל לשמיני עמ"א) שפנימיות דברי חז"ל שהפליגו ואמרו 'גדול יום הגשמים' מכוונים ליום שמיני עצרת שבו מתפללים על הגשמים, דענין הגשמים הוא בחי' החיבור בין שמים וארץ, והוא בחי' היחוד הגדול הנעשה ביום הזה. ומאחר שאנשי דור המבול פגמו ביחוד זה, ונמצא שנעשה פגם בענין הגשמים, ממילא נהפכו גשמי הברכה של היחוד לגשם של המבול, כי ההשפעה המכונה בשם גשמים נמשכה על ידם באופן הלא נכון עד שגרמה חורבן העולם.

לז. ז"ל שם: במסכת תענית (דף ז.ז) גדול יום הגשמים כיום שניתנה בו תורה וכו', נרמז בכאן על יום חג שמיני העצרת, וכינו אותו בשם יום הגשמים על שם שמברכים בו מוריד הגשם ונעשה בחינת גשמים יורדין וכו', עיי"ש.

בשעת המבול היה נראה כאילו צדקו המלאכים בקטרוגם – וניצחון הקב"ה בא ע"י גילוי נקו' צדיק של נח

ומאחר שהרבו אנשי דור המבול לפשוע כל כך, אכן גרמו בזה הצדקת טענת 'מה אנוש כי תזכרנו', עד שאמר הקב"ה 'הנני מסכים לדברי המלאכים שהיו אומרים מה אנוש כי תזכרנו' (בר"ר לא, יב, מונס נרש"י ג, ז), כי מאחר שכל העולם בחרו כולם להיות רשעים, הרי נמצא שאכן צדקו המלאכים בטענתם בתחילת היצירה שאי אפשר לתת לאדם את כח הבחירה כי על ידו יחריב את העולם, והרי אכן נתברר אמיתת דבריהם, שהרי כל העולם בחרו בדרך הרע. וכמעט שהיה נראה שאכן הצליחו הרשעים האלו במעשיהם, עד שהשי"ת לא היה יכול להשית עצה בנפשו כביכול עם מצב העולם, והוצרך להביא מבול והחריב את כל העולם, והרי זו הסכמה לשיטת המלאכים.

אמנם מאחר שבוודאי מנצח הקב"ה לעומת כל הקטרוגים, וכמ"ש 'ואתה מרום לעולם ה'" – ודרשו בו חז"ל (יב"ש פ"ט פ"ט ה"ה) 'לעולם ידך על העליונה', הרי בוודאי לא שייך לומר שהקב"ה ברא את העולם למגנא ולא תתקיים תכליתו ית' בעולם. ואע"פ שהיה נראה שהקב"ה הסכים עם המקטרגים והוצרך להחריב את כל העולם, עכ"ז באמת נתעלה הקב"ה למעלה מכל הקטרוגים וגילה את הניצחון שלו נגד כל המקטרגים. ונצחונו של הקב"ה בא באופן זה, שנשאר באותו הדור צדיק אחד, שהוא נח, שהוא נקודת 'צדיק' שרשית, ונקודה זו מצאה חן בעיני הקב"ה, ומכח נקודת צדיק זו נשאר קצת קיום לעולם בזמן המבול. והגם שאף על נקודה זו עצמו היה מקום לדון הטובה היא אם רעה, ע"ד שדרשו חז"ל"ע על הסמיכות בפסוק 'כי נחמתי כי עשיתים – ונח', שאף נח בעצמו לא היה כדאי כל כך, אך מ"מ היתה בו נקודת צדיק ובה התגבר הקב"ה לעומת כל הקטרוגים, ונקודה זו הוא שהבטיחה את ניצחון הקב"ה ולקיים את

לח. ראה סנהדרין קת. תנא דבי ר' ישמעאל, אף על נח נחתך גזר דין, אלא שמצא חן בעיני ה', שנאמר נחמתי כי עשיתים ונח מצא בעיני ה', וברש"י שם: כי נחמתי כי עשיתים – סמוכין דריש. ועד"ז איתא במדרש (בר"ר כח, ט) אמר ר' אבא בר כהנא, כי נחמתי כי עשיתים ונח מצא חן, אתמהא, אלא אפילו נח שנשתייר מהם, לא שהיה כדאי, אלא שמצא חן.

העולם אפילו במצב שהיה נראה ששוב אין מקום להצליח בקיום העולם. ואכן מהאי טעמא הדגישה התורה על נח לומר עליו 'נח איש צדיק תמים היה בדורותיו', מה שלא נאמר כן על שום צדיק אחר בתורה אלא על נח לבדו, והיינו טעמא שהוא מפני החידוש שבו, דאפילו 'בדורותיו' - שכל העולם היו רשעים גמורים, ולא היה נראה כלל שום דרך איך יתקיים העולם, ואיך תתגלה תכליתו ית' בעולם בדור כזה שכולו רשעים, עכ"ז 'נח איש צדיק תמים היה בדורותיו', ובנקודת צדיק זו התחזק כביכול ית' עצמו, וגילה את גודל הניצחון שלו לעומת כל הקטרוגים. וזה פשר דברי התיקו"ז (כט. מיקון י"ג) שקשר את נח וצדקותו למדת נצח, וז"ל, 'בגין דנצח ביה רמיו נח צדיק', ד'נח - צ' הוא אותיות 'נצח'. וכוונת הדברים היא כנ"ל, שע"י נקודת צדיק שהיה בו בנח נתגלה ניצחון הקב"ה באותו הדור לעומת כל הקטרוגים.

הזכרת צדקת נח בתפלת זכרונות - כדי לעורר למעלה לגלות נקודת צדיק שבכל נשמת ישראל, ולשתק בזה ה'קולות מים רבים' של הסט"א

ובזה יתבאר על נכון מה שמזכירים את ענין המבול ואת צדקת נח בברכת זכרונות בתפילת מוסף דראש השנה. דלכאורה הדבר הוא תמוה, שהרי לעולם אין אנו מתייחסים אחר נח, וגויי הארצות הם המכונים בשם 'בני נח', וא"כ מה זאת שמזכירים אנו את צדקתו בתפילתנו ומעוררים את זכותו בראש השנה. אמנם לפי המתבאר לעיל שבכל שנה באים הס"מ וכל המקטרגים לעורר שוב את טענת 'מה אנוש כי תזכרנו', ולהוכיח ע"י החטאים והעוונות של בני ישראל שאי אפשר להעמיד את העולם על הנהגת הבחירה, מאחר שכל העולם המה רשעים ובוחרים ברע, ואי אפשר להיות צדיק כפי רצון הקב"ה, וכוונתם שיצטרך הקב"ה לשנות את סדר ההנהגה באופן שיהיו כל ההשפעות במתנת חנם וכנ"ל. ולפיכך מזכירים אנחנו בתפילתנו את ענין המבול 'בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם', שהיה דור שכולו רשעים, עד שגרמו במעשיהם הרעים להחריב את כל העולם, ולא היה נראה כלל איך ישית הקב"ה עצה בנפשו עם כל הקטרוגים בכדי להביא את העולם אל תיקונו. וממשיכים ומספרים שמ"מ מצא הקב"ה את נקודת הצדיק שהיתה בו בנח, שעליה נאמר 'ויזכור

אלקים את נח' וגו', שעלתה לזכרון לפניו ית' נקודת הצדיק שבנח, וע"י נקודה זו גילה את הניצחון שלו על כל הקטרוגים, ועל זה מסיק הפסוק 'וישוכו המים', שע"י זכרון נקודת הצדיק שבנח נסתם ונשתכך הקטרוג שגרם את מי המבול. ועל כן מבקשים אנו 'על כן זכרונו בא לפניך ה' אלקינו' וכו', שגם היום הזה בראש השנה יגלה הקב"ה את נקודת הצדיק הגנוזה בעומק נשמת ישראל, והיא ה'נשמת חיים' שבנפש האדם שהוא חלק אלוך ממעל, ובמקום זה הרי לא שייך שום חטא ופגם, וע"י נקודה זו יתעלה הקב"ה למעלה מן כל הקטרוגים, ויחדש את יצירת האדם כפי רצונו ית', שהוא האדם דקדושה, ולא כפי רצון הסט"א.

ועל מצב העולם בשעת דור המבול מתפרש נמי המזמור 'ה' מלך גאות לבש וגו' אף תכון תבל בל תמוט' וגו'. והיינו שאע"פ שכבר היה העולם כמעט במצב של התמוטטות, מ"מ הקב"ה מצד בחי' הגאות שלו הוא מתעלה למעלה מן כל הקטרוגים, ועי"ז 'תכון תבל בל תמוט'. וע"ז מסיק המשורר 'נשאו נהרות ה', נשאו נהרות קולם, ישאו נהרות דכים, מקולות מים רבים אדירים משברי ים', והם הקולות מים רבים אדירים של הרשעים אנשי דור המבול שגרמו במעשיהם להביא מבול לעולם, ומ"מ גם שם נתגלה ש'אדיר במרום ה', שאדירותו של הקב"ה היא חזקה יותר מן כל הקולות האדירים של הסט"א, ולעולם ידו על העליונה. ודבר זה מעוררים אנו ביום ראש השנה, שתתגלה בחי' הגאות והאדירות של הקב"ה לעומת כל המקטרגים, ויגלה הקב"ה את היסוד צדיק שבכל נפש מישראל שהוא למעלה מן כל הדיונים והקטרוגים, כי עי"ז בוודאי יבא העולם אל תיקונו ואל תכליתו כפי שעלה ברצונו ית' בתחילת היצירה.

קיצור הפרק

חטא דור המבול - רצו לאחוז במידת ז"א בלא מלכות, והיינו שתמשך ההשפעה מלמעלה בלא כלי הראוי לקבל, ולכך פגמו בהוצאת ז"ל / שמיני עצרת - שהוא יום הגשמים - נקראת 'יום שמחת ליבו' מגודל השמחה הנעשה בו ע"י הייחוד הגדול של יום הזה, וההיפך מזה הוא המבול שבו נעשה 'ויתעצב אל ליבו', ומידת המלכות אבדה את חינה בעיני המקום / בשעת המבול היה נראה כאילו הסכים השי"ת עם המלאכים בטענתם 'מה

אנוש כי תזכרנו' / ניצחנו של הקב"ה עליהם בא ע"י גילוי נקודת הצדיק שבנח – ונח מצא חן בעיני ה' / טעם שמזכירים צדקת נח בתפילת זכרונות – כדי לעורר כח ניצחון זו על קטרוג הסט"א שביום הזה ע"י גילוי נקודת צדיק שבכל ישראל / כאשר התגבר הקב"ה על הקטרוגים בדור המבול נתגלתה ביותר גאות ה', וע"ז נאמר מקולות מים רבים אדירים וגו' אדיר במרום ה'

פרק ז' דור הפלגה

חטא דור הפלגה – שרצו לאחוז במידת המלכות בלא ז"א

והנה לעומת דור המבול שרצו לקבל כל השפע רק במתנת חינוס, הנה בדור הפלגה היה הקטרוג והפגם באופן הפוך מזה. כי אנשי דור הפלגה כבר עמדו על כך שבוודאי אי אפשר לקבל את כל השפע בלי עבודה כלל, ועל כן יזמו לעשות 'עיר ומגדל וראשו בשמים' (גנלשית יא, ד), ואיתא בזוה"ק (פ"ב ע"ד): ד'עיר' היינו ה'לעומת זה' של ירושלים, וה'מגדל' הוא ה'לעומת' של בית המקדש, שהם העיר ומגדל שבקדושה. ופירוש הדברים הוא דירושלים וביהמ"ק הם המרכבה למדת המלכות של השי"ת, ובהם נעשית עבודת ישראל שהיא בחי' העלאת המ"ן של המלכות מתתא לעילא, ומכח העלאת מ"ן זה משפיע לה הקב"ה את השפע מעילא לתתא. ואנשי דור הפלגה רצו לבנות גם הם את העיר - בחי' המלכות המקבלת, אבל לא כפי רצון הקב"ה שהוא באופן שהמקבל מתבטל אל המשפיע, והעלאת המ"ן מתתא לעילא הוא בדרגת המשפיע, אלא שהם רצו שכל השפע יהא נשפע כפי דרגת המקבל, והעיקר תהיה מדת המלכות שהיא המקבל, והמשפיע יהא צריך להטות עצמו להשפיע השפע כפי דרגת המקבל. והיינו שהם רצו לאחוז במדת המלכות לבד בלי יחוד ז"א.

**אנשי דור הפלגה רצו להעמיד דרגת העבודה להשי"ת
כפי רצונם – באופן פשוט וחול, וזה לעומת עבודת
אברהם אבינו שבא באופן של מסירות נפש**

וכדי להבין היטב את שיטתם המוטעית של אנשי דור הפלגה, נתבונן תחילה בעבודתו של אברהם אבינו שהיה באותו הדור, והיה ההיפך הגמור של אנשי דור הפלגה. והנה אברהם העברי היה דורש לכל באי עולם שצריך לעבוד את הקב"ה באופן של מסירות נפש ממש, ועל כל אחד להיות מוכן שישליכוהו לתוך כבשן האש בעבור כבוד שמו ית', ולקיים כסדר 'שויתי ה' לנגדי תמיד' ולא להסיח דעת מן הקב"ה אפילו לרגע, וכדומה עבודות רבות ונשגבות שעניינן העלאת מ"ן נכונה מתתא לעילא. וכל זה מפני שאברהם אבינו הכיר את גודל ההטבה שרוצה הקב"ה להטיב עם האדם, שהיא הטבה גדולה ועצומה, בחי' עין לא ראתה אלקים זולתך כמו"ש לעיל, ותכלית ההטבה הוא שיהא האדם בבחי' דומה לאלוק, וידע גם שהטבה זו צריכה לבוא באופן שיהא האדם זוכה לכך מצד מעשיו וכנ"ל, וכיון שכן אכן נדרשות מן האדם ג"כ עבודות נוראות ונשגבות בכדי לזכות אליה.

אמנם אנשי דור הפלגה באו בטענה על הנהגה זאת, כי מאן יימור שצריכים לעבוד את הקב"ה באופן נורא כזה ובעבודות נשגבות האלו, ולמה לנו לעבוד את הקב"ה כל ימי חיינו שלא על מנת לקבל פרס, ולקיים מצות 'ולדבקה בו' וכו', הלא די לנו להיות אנשים טובים זה לזה וכו', וליתן צדקה, ותהיה אהבה ואחוה בינינו, ונהיה ג"כ אנשים דתיים קצת וכו', אבל לא יותר מזה, ואין אנו צריכים למסור את כל החיים שלנו בעבור כבוד שמו ית'. והגם שלפי זה לא תהיה ההטבה גדולה כל כך, ולא יהיה השפע אלא כפי דרגת העלאת מ"ן מן המקבל, לא חששו בזה, כי מנין לנו שאכן שצריכים לקבל הטבה גדולה שכזאת עד שהאדם יהיה דומה לאלוק ממש וכו', הלא די לנו לקבל שפע פחות מכך המתאים למדרגתנו, וגם העבודה והעלאת מ"ן לא יהיו גדולות ועצומות כ"כ. והיינו שרצו שיעקר הנהגה ומדריגת השפע תהיה על פי מדרגת המקבל כפי שהוא עתה, והמשפיע יהא צריך להטות עצמו אל דרגת המקבל ולהשפיע רק כפי רצון והכנת המקבל, ולא יידרש מהמקבל לעבוד כדי להתעלות ולקבל את השפע כפי

דרגת המשפיע^ט. ועל כן בנו 'מגדל וראשו בשמים', והיינו שברצונם היה לקבל שפע מן השמים, והשפע אכן יהא נשפע אל תוך כלי הראוי לקבל השפע, שהוא המגדל, בחי' המלכות, אבל אינם צריכים שהשפע יהא ממקור נעלה כזו שהוא מקום של 'אין עוד מלבדו', אלא די להם גם שפע ממקור נמוך מזה. ועל כן העמידו להם אנשי דור הפלגה מלך בשר ודם, והוא נמרוד שהיה המלך הראשון בעולם, שהוא יעמיד להם חוקים ישרים וטובות בכדי שיהיו שלום ושלוח ביניהם, ויהיו כל באי עולם אנשים טובים וישרים, 'שפה אחת ודברים אחדים'.

נמרוד נחשב כ'גבור ציד לפני ה'" לפי שמלכותו מרידה במלכות שמים שרצה להטיב את האדם בשלימות ההטבה

אמנם התורה העידה על נמרוד 'הוא היה גבור ציד לפני ה"', וכפירוש רש"י שם 'צד דעתן של בריות בפיו ומטען למרוד במקום', וכן אמרו חז"ל (עירובין ג.) 'למה נקרא שמו נמרוד, שהמריד את כל העולם כולו עליו במלכותו'. והיינו שכל הטענות האלו הם ממש מרידה במלכות שמים, והם כנגד רצונו ית' שברא את האדם בכדי להטיב עמו הטבה גדולה ועצומה, הטבה נעלית ביותר עד שהוא דומה לאלוק, והם קטרגו על כל תכלית הכוונה העליונה שהיתה להטיב עם בריותיו, ובכן נחשבת שיטתם כמרידה גמורה במלכות שמים.

סברת דור הפלגה נכללה בטענת המלאכים

וכל מה שאמרנו בסברת דור הפלגה, הוא ג"כ בכלל מה שטענו המלאכים על 'יצירת האדם בתחילת הבריאה' מה אנוש כי תזכרנו', שנכללת

לט. והרי זה דומה לרב קהילה, שבאמת עליו לרומם את הקהילה באופן הנכון, אולם תחת שיהא הוא משפיע להם כפי דרגתו והם יהיו מקבלים ממנו את השפעתו, ועי"ז ירומם אותם, נתהפך הדבר והם מושלים עליו, ואין נותנים לו את היכולת להשפיע להם רק כפי דרגתם ולפי מה שהם רוצים, וכגון שקודם תקיעת שופר צריכים לעוררם לבכייה, וכן צריכים לשמוע דרשה נחמדה בשבת שובה, וכמו כן לפאר את שמחותיהם ולפסוק את שאלותיהם, אבל לא יותר מכן, ואל לו להתערב עם חייהם הפרטיים, וחלילה

בדבריהם הטענה, דמה צורך לנו לקבל הטבה גדולה ועצומה כל כך, בחי' עין לא ראתה וכו', ושיצטרכו על כך עבודות גדולות ונשגבות בכדי לזכות להטבה זו, הלא מוטב הוא למעט קצת את מעלת האדם שלא תהיה מדריגתו גדולה כ"כ, ושגם ההטבה לא תהיה גדולה כ"כ שיהא בדומה ממש אל הקב"ה כביכול, וממילא לא יצטרכו על זה ג"כ עבודה גדולה ועצומה, והלא הנהגה כזאת מובטח הוא יותר שיצליח האדם, שמאחר שלא נחייבנו לעבוד את הקב"ה בעבודות גדולות כאלו, הרי הדבר יותר בטוח שיזכה האדם להטבת הקב"ה. אמנם גם על קטרוג זה נתעלה הקב"ה, ומנהיג את עולמו ואת בריותיו באופן שבהכרח יזכו אל ההטבה הגדולה והאמיתית כפי רצונו ית' בתחילת הבריאה בעת שברא את האדם¹.

קיצור הפרק

חטא דור הפלגה - שרצו לאחוז במידת המלכות בלא ז"א, והמשפיע יהא צריך להטות עצמו אל דרגת המקבל / ביקשו למעט את עבודת ה' שלא תהיה באופן של מסירות נפש כדרכו של אברהם אבינו, אלא באופן פשוט / טענו עוד שאינם צריכים שהשפע יהיה במדרגה גבוהה כ"כ, וממילא לא נצטרך לעבוד על כך עבודה רבה ונשגבה / נמרוד נחשב כגבור ציד לפני ה', לפי שכל טענות הללו הם מרידה במלכות שמים שרצה להטיב את האדם בשלימות ההטבה / כל זה נכלל בטענת המלאכים בתחילת היצירה 'מה אנוש כי תזכרנו'

עליו לומר להם שום דבר על ההתנהגות שלהם וכד', שהרי לא בעבור כך נתמנה להיות רב הקהילה. ומוכן ממילא כי רבנות שכזו אינו אלא ליצנות, שהרי המקבל הנכון עליו להתעלות אל דרגת המשפיע, ולא שההשפעה תהיה רק כרצון המקבל.

מ. וי"ל שהעבודה מראש השנה עד אחר יוהכ"פ הוא לעומת חטא דור המבול, שרצו לקבל השפעות בחינם, וע"ז בא הניצחון ביוהכ"פ. ואילו העבודה בחג הסוכות הוא לעומת חטא דור הפלגה, ובו מקריבים ע' פרים נגד הע' אומות וכו', ואכמהל"ב.

פרק ה'

זכרון ליום ראשון

**גדולת מדרגת האדם בעת שנברא עד שהיה דומה
כמעט לאלוק – ולאחר שחטא נתמעט קומתו**

והנה מדריגתו של אדם הראשון בשעה שנברא היתה נוראה ועצומה מאד, וכמו שרמזו חז"ל בלשונם (סנהדרין לט:): 'אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה, שנאמר למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים', עד שכל הבריות היו סבורים שהוא הבורא ובאו להשתחוות לו (פסיקא דר"א טז ע"א). אך אחר שחטא, נפל ממדריגתו ונתמעטה קומתו, וכדברי הגמ' שם 'כיון שסרח הניח הקדוש ברוך הוא עליו ומיעטו, שנאמר אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפף'. אולם בכל זאת, אף שנתמעטה קומת האדם אחר החטא, עדיין היתה מדריגתו נעלית מאד על מדריגת האדם כפי שהיא עתה.

**דורות הראשונים האריכו ימים כי החיות שלהם באה
ממקור נעלה, ובכל פעם שחטאו נפלו עוד ממדרגתם
ונתקצרו ימיהם**

ועל כן מצינו בדורות הראשונים לפני דור הפלגה, ועוד יותר מכן בדורות שלפניהם - מאדם עד דור המבול, שהיתה להם אריכות ימים יתירה וחיו שנים הרבה. ודבר זה שהאריכו ימים בכמות, הרי זה מורה גם על ענין אריכות ימים באיכות, והיינו שהיתה להם חיות מאד נעלה, וכן איתא בתיקון¹ (קלמ: סוף פיקון ע') שסיבת אריכות ימיהם היתה מפני שחיותם נמשכה ממקום אריך אנפין, שהוא מקור החיים העליון.

והענין בזה הוא, שהם היו אנשים גדולים ביותר, ולכל פעולה ותנועה שלהם היתה השפעה גדולה, וכן כל פגם שעשו היה פוגם גם בכל העולמות, והיה בידם להחריב במעשיהם גם את כל העולם, וכמו שמצינו

מא. מובא לעיל הערה ל"ג.

בדור המבול שכמעט נחרב כל העולם ע"י החטאים של אנשי הדור, והוא מטעם שכל מעשיהם היו נוגעים בשורש הבריאה. (ואף כי באמת מין האדם כבר עומד לעת עתה במצב יותר מתוקן ממה שהיו הם, שהיתה בהם תערובת גדולה של טוב ורע, כי מאז ועד עתה כבר נתברר מין האדם בהרבה בירורים, אך מ"מ בעצם היו הם אנשים גדולים מאד).

וענין זה התבטא גם במה שהאריכו ימים בכמות, וחיו שמונה מאות ותשע מאות שנה כמפורש בתורה, והיינו מפני שהיו להם עבודות הרבה במה לעבוד את הקב"ה, כי בכל פעולה ותנועה שלהם היתה עבודת השי"ת, ולא היתה העבודת ה' שלהם מצומצמת רק בתרי"ג מצוות שיש לנו עתה, אלא אף כל דברי הרשות היו נכללים בתרי"ג מצוות, ובכולם היו צריכים לעבוד את ה'.

כי הרי האדם צריך להיות בבחי' 'אדמה לעליון', וכל הפעולות שעושה האדם הינם רק מפני שהקב"ה עושה כך כביכול, כי כדרך שנאמר בהקב"ה 'ויאמר ה'', 'וירא ה'', 'וישב ה'' וכו', מזה נמשך שיהיה כן גם במעשה בני אדם, ואם כן כל דברי הרשות כגון אכילה ושתיה ושינה ומשא ומתן וכו', כולם הם רק בבחי' אדמה לעליון, ונמצא שבכולם יש בהם עבודה להידמות לבורא^י, וכיון שהיו להם עבודות הרבה במה לעבוד את ה', על כן האריכו ימים ביותר וחיו שנים הרבה.

אולם לאחר המבול חזרה ו'נתמעטה קומת האדם' שוב, והיינו שנתקצרו ימי חייו, ומאז כבר לא האריכו ימים כל כך כמו לפני המבול, וחיו רק כארבע מאות שנה, מפני שהאדם נפל ממדרגתו פעם נוספת, ואינו עוד באותה המדרגה הנעלית בה היה לפני המבול. אולם עדיין היתה לאדם קצת אריכות ימים, ונמשך כך עד הזמן של דור הפלגה. אבל בדור הפלגה

מב. ואין המכוון כאן כענין העבודה ד'כל מעשיך יהיו לשם שמים', שהיא אינה אלא הכנה לעבודת השי"ת, כגון מה שהאדם אוכל כדי שיהיה לו כח לעבוד את ה' וכו'. אלא הכוונה כאן היא שהאכילה עצמה וכדו' היא עבודת השי"ת, ע"ד שהצדיקים מייחדים ייחודים בעת אכילתם וכו' שזה גופא הוא עבודת השי"ת, ונמצא שכל דברי הרשות נכללים בתרי"ג מצוות, ובכולם יש התפשטות מן התרי"ג מצוות כנודע, וראה בארוכה ב'מאמר לחנוכה' פרק ו'.

שוב נפלו ממדרגתם עוד הפעם, ונתקצרו הימים הרבה, ואזי נפרדו הגוים ללשונותם בארצותם לגוייהם, ומזמן ההוא והלאה שוב אין האדם באותו מדרגת האדם שראוי לו להיות בה²⁰.

ונמצא שמדרגת האדם עתה אינה כלל כפי מדרגתו הנכונה שהיתה בתחילת יצירתו, כי הרבה מעברים וירידות כבר עברו עליו, עד שהרבה חלקים שבו מעורבים עם הסט"א, ולכן עומד האדם במדרגה נמוכה הרבה יותר מזו שנברא בה מלכתחילה.

קלקול הדורות גרם שתמעט קומת האדם, ומעתה אין העבודה להשי"ת במדרגה גבוהה כמו בדורות הראשונים

ונבוא להעמיק יותר בענין. שהרי לכאורה יש מקום להקשות, שאם כדברינו שנתמעטה קומת האדם שוב ושוב, ועתה כבר אין האדם בגודל מדרגתו כפי שהיה בתחילת היצירה, הלא נמצא שאכן הצליחו המלאכים בקטרגם על גודל מעלת האדם, שהרי האדם כבר אינו באותה המדרגה שבה רצה הקב"ה לבראותו, ונראה שהוצרך הקב"ה לוותר כביכול על מחשבתו הראשונה לברוא את האדם במעלה נפלאה, ולהסכים עם המקטרגים על מעלת האדם. ודבר זה תמוה, וכי אפשר לומר כן שאכן חזר הקב"ה לדעתם, הרי 'לא איש א-ל ויכזב וכן אדם ויתנחם', ואדרבה, הרי נתבאר לעיל שהקב"ה מנצח ומתעלה מעל כל הקטרוגים של הסט"א, ומחדש את האדם כפי רצונו ית' בבחי' אדם דקדושה. ומוכרחים אנו לומר בוודאי שלא הסכים עמהם הקב"ה כלל, כי 'דבר אלקינו יקום לעולם', וירידת הדורות אינה כלל ויתור של הקב"ה ח"ו כפי הנראה בחיצוניות, כי סוף כל סוף בוודאי ישוב האדם אל מדרגתו העליונה כפי שהיה בעת יצירתו, אלא שבאופן הבירור של מעלת האדם ישנה מהלך וסדר הנהגה איך יתברר מדרגתו הנכונה.

מג. ועיקר נפילתם אז היתה, שמאחר שנפוצו לארצות נפרדות ושכחו את לשון הקודש, שוב לא אחזו במסורה שהיתה בידם מדור דור עד אדם הראשון, כגון הכח שהיה להם מתחילה להשביע שרי מעלה וכו', כל זה נאבד אז מהם, ושוב לא היו כלל במדרגת אדם הראשון.

וביאור הדברים הוא, דמאחר שקלקלו הדורות האלו מאד במעשיהם הרעים, נעשתה אז בעולם תערובת גדולה של טוב ורע, עד שהעולם לא היה יכול להמשיך עוד כמתכונתו, כיון שבכל מעשה ופעולה היו מעורבים מטוב ורע, ולא היה מקום כלל לעבוד את ה' כראוי^מ. על כן המעיט הקב"ה את קומת האדם, והעמיד בעולם מדריגה נמוכה יותר של אדם, והנשמות שבאו אחר המבול - וכן ביותר מכן לאחר דור הפלגה - היו נשמות קטנות יותר שכבר אינם במדרגה גדולה כמו הדורות שלפניהם.

ויש להסביר זאת ע"פ משל לאדם שיש לו עסק או חנות שממנו הוא מרויח כדי פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ויקר מקרהו שהיתה תקופה שלא הרויח בעסק ונפל לחובות רבים, עד שאף על פי שאחר זמן כבר החנות פתוחה ומכניס ממון, אין לו מקום כלל שירויח, בגלל שאת כל מה שמרויח בעסקו נוטלים ממנו הבעלי חובות הנושים בו תיכף ומיד. והעצה לכך היא, שיניחו ממנו הנושים את החובות לזמן ידוע, ובתוך הזמן הזה יהא לו מקום להעמיד את העסק ולהרויח בו יותר ויותר, ושוב לאחר מכן, כאשר כבר יהיה לו די פרנסתו, שוב יעשו עמו חשבון על כל החובות ויוכל לשלם בלי להתמוטט לגמרי^מ.

מד. וכגון כשהיה בא צדיק באותו הדור לייחד ייחודים, היה הוא נעשה אחראי לבירורם של כל הניצוה"ק שישנם בעולם מתוך הרע, והיה צריך לעמוד במלחמה נגד נסיונות היצר כבדים ביותר, עד שנתבלבל כל הייחוד, ונמצא שהסט"א התגברה כ"כ עד שלא היה עוד באפשרות לייחד ייחודים כראוי, וכן כיו"ב.

מה. וביסוד זה יתבאר עומק דברי חז"ל (סנהדרין יד. ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ה, וע"ע רש"י בראשית לו, ג) שהעולה לגדולה מוחלין לו על כל עוונותיו, וכן הנושא אשה מוחלין לו על כל עוונותיו, וכן כמה כיו"ב, ובוודאי אין הכוונה לומר שיש לו כפרה גמורה כמו תשובה ויוהכ"פ, שהרי לא נכללו כל אלו ב'חילוקי הכפרה' שהיה רבי מונה (משנה סוף יומא). אלא שמכיון שאנשים אלו צריכים לתוספת כוחות הנפש ולסייעתא דשמיא מיוחדת כדי שיצליחו את דרכם ויעמדו בתפקידם החדש, ואם יתוספו להם כוחות הנפש ומדריגות גדולות בזמן שעדיין מלוכלכים הם בעוונות ומלאים בפגמים, אזי יינקו ממנו החיצונים, על כן מניחים ושוכחים להם את העוונות והפגמים לזמן מה, ובתוך הזמן הזה תהי' להם סייעתא דשמיא גדולה וכו', עד שכאשר כבר יהיו במדרגה הנכונה, אז יוכלו לעשות עמהם חשבון כדי לתקן ולכפר על הפגמים שעברו.

וכן הניח הקב"ה את עסק בירור הנשמות הגדולות הללו שהיו מעורבות מהרבה טוב והרבה רע לזמן העתיד לבוא, ובינתיים הם כאילו נשכחות, ואין העסק בזמן הזה אלא בנשמות הקטנות, שגם הרע שבהם הוא מועט לפי ערך, וקל יותר לברר מהן את הטוב.

כי בשעת המבול השליך הקב"ה נשמות גדולות אלו שהיה בהם תערובת גדולה של רע, אל מצולות ים, 'במקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם', וכן בשעת חטא דור הפלגה שנבדלו אז האוה"ע מישראל, כמ"ש (דברים לז ט, וצ"ל) 'בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני ישראל', השליך הקב"ה נשמות אלו לחלקם של אומות העולם, ולעת עתה עומדות נשמות אלו בבחי' שכחה, שאין זוכרים אותן ואין חושבים עליהן, ומניחים אותן לעמוד במקום שהן, שמהם יבואו כל אומות העולם המתייחסים לסט"א, והם אינם נחשבים עתה כדי שיעסקו בתיקונם. וכמו כן כל טובתם ורעתם אינם מעכבים בעד יחוד קוב"ה ושכינתיה, כי היחוד בא רק מכח החלקים שניתן לעסוק בהם ולבררם, ואילו שאר הנשמות הינן בבחי' שכחה, ואינם מעלים או מורידים מאומה לענין היחוד. (ואף שגם נשמות אלו הם חלקי נשמות וניצה"ק השייכים באמת אל ישראל וצריכים לבוא אל תיקונם, מ"מ לעת עתה ההנהגה היא באופן שאין מתחשבים בהן, והם במצב של שכחה).

ומעתה שנתמעטה קומת האדם, שוב אין האדם מאריך ימים כל כך כמקודם, והיינו לומר שאין לו עוד את העבודה הגדולה שהיתה לדורות הקודמים לעבוד את ה' בכל פעולה ותנועה שלו ושכל דברי הרשות יהיו בבחי' מצוות, כי עבודה כזו היא מדריגה עליונה מאד בעבודת השי"ת, ואילו האדם שלעת עתה אינו בעל מדריגה כל כך שידרשו ממנו עבודה רבה כזו. אלא עיקר עבודת השי"ת כעת היא רק ע"י התרי"ג מצוות שיש לנו עתה, ובשאר ענייני עבודת ה' בעניינים רוחניים כמו תורה ותפילה וכו', ואילו שאר חלקי העבודה שהם בדברי הרשות שיש בהם תערובת גדולה של טו"ר, אין מתחשבים עמהם לעת עתה (ואין צוה עבודה אלא צוה הכנה למלאכה, כגון שיהא לו כח לעבוד את ה' וכו' וכו'). ורק לאחר שישלים מין האדם את עצמו בתרי"ג מצוות, ולאחר כל הבירורים שיהיו נעשים במשך הדורות עד שיבואו כל הנשמות וכל הניצה"ק לתכלית תיקונם, אזי ישוב האדם אל מדריגתו

הנכונה ואל מעלתו הנפלאה כמו שהיה בעת שנברא, בבחי' אדם הראשון קודם החטא, ויהיה בידו לעבוד את ה' בכל מעשיו ותנועותיו וכל דיבורו וכו', ויהיו כולם בגדר עבודה אל הקב"ה, כמדרגת האדם האמיתי שהוא בבחי' אדמה לעליון.

בראש השנה עולה הזכרון של גודל מדרגת האדם כפי שנברא בראשית היצירה

אך בבוא יום הגדול והנורא של ראש השנה, 'יום הזכרון הזה', והוא 'זכרון ליום ראשון' שנברא בו אדם הראשון, אזי נזכרת המדרגה שעמד בה אדם הראשון בעת שנברא, שהיא מדרגת האדם הנכונה כפי שעלה ברצונו ית' בתחילת היצירה. וזכרון זה נעשה ע"י התעוררות קול השופר, בעת שאנחנו תוקעים בו בבחי' הבל ונפיחה מעומק נשמתנו, וממליכים את מלך מלכי המלכים מעומק פנימיות הלב, בזה נתעורר אתערוותא לעילא שהקב"ה יחדש ג"כ את האדם בבחי' 'ויפח באפיו נשמת חיים', וכמו שנתבאר לעיל שהיא מדריגת אדם הראשון הנכונה כמו שהיה בעת שנברא. כי אע"פ שנתמעטה קומת האדם שוב ושוב, בשעת חטא עץ הדעת, ובדור המבול, ובדור הפלגה, מ"מ הרי באמת לא ויתר הקב"ה על גודל מעלת האדם, ומעולם לא התייאש הקב"ה כביכול מכך שהאדם עוד ישוב אל מעלתו ומדריגתו הנכונה, ובראש השנה שהוא יום בריאת האדם יש בכל שנה ושנה זכרון של מדריגתו הראשונה שעמד בה אדם הראשון קודם החטא בהיותו בשלימות כמו שנברא.

קול השופר מעורר את הנשמות הללו שנדחו, ולכן מתעוררת בכייה גדולה מרצונם לשוב אל שורשם ותיקונם

וקול השופר שאנו תוקעים בראש השנה הוא מעין השופר הגדול שיתקע לעתיד, שמכוחו יבואו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים להשתחוות לה' (ע"פ ישעיה נ, ג), וקול השופר שלנו מעורר את זכרון כל

הנשמות האלו שנאבדו במצולות ים במי המבול, ואת זכרון כל הנשמות שנתערבו בין האומות בשעת חטא דור הפלגה, לומר שעדיין צריך להעלותם אל הקדושה, כי באמת הם חלקי נשמות של ישראל, וצריכים הם שיבואו אל תיקונם. כי קול השופר הזה הוא נשמע בכל קצוי תבל, ובכל מקום שנדחו שם הנשמות והניצה"ק שומעים הם את קול השופר ומתעוררים על ידו לשוב אל תיקונם, ועל ידי התעוררות זו נעשה זכרון לנשמות נשכחות אלו, שהרי הקב"ה עצמו בוודאי אינו שוכח מהם לעולם, וביום הזה עולים הם בזכרון לפניו לטובה.

ובזה יתבאר ביותר את הפסוק הנ"ל שאומרים לפני תקיעת שופר, **'יבחר לנו את נחלתנו'** - שהשפע שאנו מבקשים עליו הוא דוקא שפע כזה הבאה ממקור נחלתנו, היינו מהאדם דקדושה וכפי רצונו ית', ולא כפי רצון הסט"א שרצונו להעמיד את סדר ההנהגה על האדם בליעל וכו"ל. **'את גאון יעקב'** - שמדריגת האדם האמיתי הוא במדרגת 'גאון יעקב', מצב של גדלות, ולא כפי מצבו עתה שנתמעטה קומתו. **'אשר אהב סלה'** - שלעולם ועד יש לו להקב"ה תשוקה כביכול לגדלות האדם הזו, ואע"פ שכבר עברו עליו מעברים הרבה ונתמעטו קומתו ומדריגתו שוב ושוב, וכבר אין האדם במדרגה נעלה כ"כ, עכ"ז מעולם לא התייאש הקב"ה עצמו מה'גאון יעקב' אשר אהב סלה.

וזהו ג"כ ענין הבכייה בראש השנה, וכדכתיב 'יום תרועה יהיה לכם' (נמדנר כט, ב), שפירשוהו חז"ל (ראש השנה ל:): גנוחי גנח וילולי יליל, ובמקום אחר נאמר 'זכרון תרועה', והיינו בכייה הבאה כאחד עם זכרון. כי ביום הזה מתעוררת בכייה גדולה הנמשכת מכל הנשמות והניצה"ק האלו הרואים את עצמם מרוחקים ביותר מן השלימות, והם בוכים מרוב געגועים, ורצונם לשוב אל שרשם ותיקונם. ולכן עיקר סדר התקיעות נקרא 'תרועה' על שם הבכייה. אלא שמתחילה באה תקיעה פשוטה, להורות על מדריגת האדם בתחילת בריאתו שנאמר בו 'ויפח באפיו נשמת חיים', שהוא דוגמת קול פשוט. אמנם בד בבד מתעוררת גם בכייה גדולה על כמה מדרגות של ירידות ומשברים שאירעו לו אח"כ, דוגמת השברים והתרועה. אך סוף כל סוף באה עוד תקיעה פשוטה לאחריהם, להורות כי גם נשמות וניצה"ק אלו יבואו עוד אל תיקונם.

ובביאור זה של עומק טעם הבכיייה התעוררת בראש השנה, נבין את דברי האריז"ל (שעה"כ ריש דרושי ראש השנה), שאמר כי מי שאין בכיייה נופלת עליו בימים האלו הוא הוראה שאין נשמתו הגונה ושלימה. והיינו טעמא, מכיון שהבכיייה המתעוררת ביום הזה היא בכיייתם של הנשמות הנידחות שברצונם לבוא אל תיקונם, ונקודה זו בוודאי נזכרת עוד בכל איש ישראל, והיא המעוררתו לבכיייה עצומה בראש השנה, נמצא שבכיייה זו היא הוראה שנשמתו אחוזה עדיין בשורש החיים ויש לה רצון ותקוה לחזור למקומה.

עומק הבקשה בתפילות היום – שתתגלה שלימות מעלת האדם שממליך את הקב"ה על כל העולם ועל כל מעשיו

וזהו עומק הבקשה שאנו מבקשים 'וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה', ודייק לישנא ד'ויאמר כל אשר נשמה באפו', שכל מקום שבעולם שנמצא בו איזה נשמה שנדחה לשם, וכן בכל דבר שבעולם שיש בו ניצה"ק, כי בכל נברא שבעולם יש בו חיות הבאה מן ניצה"ק, וכולם הם חלקי נשמות ישראל, ואפילו בהמות חיות ועופות, וכן כל בני האדם וכל הבריאה כולה, כולם צריכים הם לבוא לידי הכרה זו ש'ה' אלקי ישראל מלך', ר"ל שהקב"ה הוא מלך בבחי' 'אלקי ישראל', ואינו מלך בבחי' האדם בליעל כפי שרצו המלאכים שקטרגו בתחילת הבריאה, וכפי רצון אנשי דור המבול ודור הפלגה, אלא אדרבה 'ה' אלקי ישראל מלך', שבחי' המלכות של הקב"ה מתגלה הוא בבחי' האדם דקדושה דוקא, 'אלקי ישראל מלך'. 'ומלכותו בכל משלה', שכל העולם כולו אינו אלא מלכות שמים, וכל פעולה ותנועה שבעולם הוא חלק ממלכות שמים, וכולם יש בהם עבודת השי"ת, ואפילו כל דברי הרשות כמו אכילה שתייה וכו' הליכה עמידה ישיבה וכו' כולם הם בבחי' עבודת השי"ת, עד שנכון לומר שמלכותו 'בכל' ממש משלה.

וזהו היא דרגת האדם האמיתי, האדם דקדושה שהוא 'גאון יעקב', והוא ממליך את הקב"ה על כל פעולה ותנועה שלו, ועל כל נשימה ונשימה תהלה י-ה. ואל מדריגה זו באים ביום ראש השנה, שהאדם ממליך בו את

הקב"ה על כל מעשיו ותנועותיו, והוא יום הזכרון הזה, והיא מעין מדריגת אדם הראשון קודם החטא בגן עדן מקדם.

מעלת יו"ט של ראש השנה לעומת שאר המועדים – שבו מתגלה מדרגה האמיתית של האדם

וזהו גודל מעלת יו"ט ראש השנה, שהוא כנגד אדם הראשון, לעומת השלשה רגלים שהם כנגד השלשה אבות (כ"ל י"ג המאמר ג"ס העמוד), כי שאר המועדים הם כפי המדרגה שהאדם נמצא בה עתה לאחר שנתמעטה קומתו וירד ממעלתו, ואע"פ שמדרגת האבות היא דרגת אדם דקדושה שאין בו שום רע, וכבר נברר לגמרי מכל החטאים, מ"מ עדיין אין זה דומה לגודל מדרגת האדם כאשר היה בשעה שנברא. אך ביו"ט של ראש השנה שנעשה זכרון ליום ראשון, מאיר בו הארה ממעלת האדם כמו שהיה בראשית הבריאה, והרי זו מדרגה נוראה של האדם, ודבר זה אינו מתגלה אלא ביום הזכרון הזה. ושלמות מעלת האדם לאמיתו תתגלה לעתיד לבוא, בעת שימלוך הקב"ה על כל מעשיו בהר ציון ובירושלים, ככתוב (מהל"ס קמ), י' ימלוך ה' לעולם אלקיך ציון לדור ודור הללויה, בב"א.

קיצור הפרק

אדם הראשון בעת בריאתו היה במדרגה גדולה מאד עד שכל הבריות באו להשתחוות לו, ואפילו לאחר שחטא ונתמעטה קומתו, עדיין היה במדרגה יותר גבוהה מהאדם של עתה / אריכות ימים של הדורות הראשונים מורה על גודל איכות חיותם שנמשכה ממקום אריך אנפין, וכל מעשיהם היו משפיעים למאד / האריכו ימים בכמות מפני שיכלו לעבוד את השי"ת בעבודות רבות, שכל מעשיהם ותנועותיהם היה בבחי' אדמה לעליון / לאחר חטאי דור המבול ודור הפלגה נתמעטה ביותר גדולת האדם ונתקצרו ימיו, ומאז אין מדרגת האדם כלל כפי שהיה בעת שנברא / בשעה שחטאו הדורות הללו הפריד הקב"ה את הנשמות שהיה בהם תערובת גדולה של רע והניחם במצב של שכחה, ואין מתחשבים עמהם לעסוק בתיקונם עד עת קץ / כעת אין עבודת השי"ת אלא בתרי"ג מצוות ולא בכל דברי הרשות כיון שיש בהם תערובת גדולה של טוב ורע, עד לעתיד שישובו כל הנשמות וכל הניצוה"ק ואזי יהא ביד האדם לעבוד את בוראו בכל מעשיו

בראש השנה נעשה זכרון ליום ראשון, ומתעוררת מדרגת האדם וגדולתו כמו שהיה בשעה שנברא וקודם החטא / קול השופר מעורר את הנשמות שנדחו ונאבדו במצולות ים בין האומות ומזכיר שעדיין צריכים להעלותם אל הקדושה ושלא יהיו נשכחים לעולם / 'את גאון יעקב אשר אהב סלה' - הקב"ה אינו עוזב לעולם את מדרגת האדם שבחר בה / הבכייה של גנוחי גניח וילולי ליל נמשכת מהנשמות והניצה"ק הללו מרוב הגעגועים לשוב אל שורשם ותיקונם / עומק הבקשה בתפילות היום 'יידע כל פעול כי אתה פעלתו וכו' ויאמר כל אשר נשמה באפו' וכו' - שתתגלה מעלת האדם שממליך את הקב"ה על כל העולם ועל כל פעולותיו / יו"ט של ראש השנה - שהוא כנגד אדם הראשון - יש בו מעלה יתירה לעומת שאר המועדים, שבו נזכרת המדרגה האמיתית של האדם כפי שעמד בתחילת יצירתו

